

Textos curatorials

2.1. Directori de textos

1992	Text curatorial	Fes-Lu
1994	Text curatorial	Ca La Dona
1995	Text curatorial	Ca La Dona
1997	Text curatorial	Equip FemArt
1998	Text curatorial	Equip FemArt
1999	Text curatorial	Equip FemArt
2000	Text curatorial	Equip FemArt
2002	Text curatorial	Equip FemArt
	Text del catàleg: "De l'autorepresentació. Una perspectiva històrica"	Bea Porqueres
	Text del catàleg: "L'art i les autorepresentacions del gènere: diàlegs entre diferents subjectivitats"	Equip FemArt
	Text del catàleg: "I Reinterpretar la modernitat des de l'ordre matricial: L'estudi de Picasso de Faith Ringgold"	Laura Traff Prats
	Text del catàleg: "II La conversa entre "si mateixes" i "les altres" als discursos de les artistes relacionades amb les societats islàmiques"	Montse Rifà Valls
	Text del catàleg: "III La contestació de les representacions hegemòniques de negritud per part de les artistes afroamericanes"	Aida Sanchez de Serdio Martín
	Text del catàleg: "Captar les pertorbadores aparences del cos"	Maria-Milagros Rivera Garretas
	Text del catàleg: "El cos lesbiana i la seva autorepresentació"	Elina Norandi
2003	Text curatorial	Equip FemArt
	Text del catàleg: "Biopoder, cossos i visualitat: el dispositiu del plaer sexual a la fotografia de dones"	Montse Rifà Valls
	Text del catàleg: "Com pot l'art fet per dones contribuir a una producció cultural contrahegemònica?"	Estela Rodriguez, Nora Ancarola i Laura Traff Prats
	Text del catàleg: "Filmer le désir. Voyage à travers le cinéma des femmes"	Marta Selva Masoliver
	Text del catàleg: "A quatre mans, a quaranta dits, una immensa llengua degota. Locomotora infidel pel passat."	Mari Chordà
2004	Text curatorial	Equip FemArt

	Text del catàleg: "Fer ciutat des del punt de vista de les dones"	Aurora Justo Moreno
	Text del catàleg: "Petites tragèdies domèstiques"	Pilar Bonet
2005	Text curatorial	Equip FemArt
	Text del catàleg: "Les pors que cultivem"	Dolores Juliano
	Text del catàleg: "Els escenaris de la por en el cinema"	Mercè Coll
2006	Text curatorial	Equip FemArt
2007	Text curatorial	Dolores Pulido
2008	Text curatorial	Equip FemArt
	Text del catàleg "Cuita-Dones"	Marta Darder
	Text del catàleg: "Virus Cuidadania"	Ca La Dona i grup d'artistes
	Text del catàleg "90 anys"	Montserrat Abelló
	Text del catàleg: Dones contra la violència. 15 anys"	Text del catàleg
	Text del catàleg: "Vuit de març"	Maria Mercè Marçal
	Text del catàleg: "Anti-keres"	Marga Ximenez i Nora Ancarola
	Text del catàleg: "Petites tragèdies domèstiques 10: Alicia Framis"	Pilar Bonet
	Text del catàleg: "Narratives visuals de la cura i del treball en la formació de la subjectivitat de les educadores"	Montserrat Rifà
	Text del catàleg: "Ca la dona ja té casa"	Sandra Bestraten
	Text del catàleg: "ArcheoRipoll25"	Gisela Ripoll i Catalina Mas
2009	Text curatorial	Equip FemArt
2010	Text curatorial	Gema Pinedo de Pedro
2011	Text curatorial	Equip FemArt
	Text del catàleg: "La subhasta del Fem Art"	cARLA cARISSIMI
	Text del catàleg: "Les emocions que em mouen"	
2012	Text curatorial	Equip FemArt
2013	Text curatorial	Equip FemArt
	Text de la presentació	Teresa Sanz i Julia Lull
2014	Text curatorial	Equip FemArt
2015	Text curatorial	Equip FemArt
2016	Text curatorial	Equip FemArt
	Memòria del seminari	Equip FemArt

2017	Text curatorial	Júlia Lull
2018	Text curatorial	Equip FemArt
2019	Text curatorial	Equip FemArt

Recull de textos

Mostra de creativitat de dones (1992)

Text curatorial | Fes-Lu

A més de ballar, riure, menjar, cantar i ... somiar, ara ens sorprenem i ens regalem la vista amb aquesta mostra de creativitat de dones.

I... quin espai millor per aquesta primera mostra que Ca la Dona?, un espai de i per a dones amb empena, energia, ganes de fer coses i solidaritat.

Per que la mostra? Per donar un espai on les dones creatives puguin mostrar el seu treball i compartir les seves experiències, ja sabem que n'és de difícil trobar-lo.

Quina sorpresa...!

Tantes dones creant al nostre voltant i nosaltres sense adonar-nos-en. I, segur, que n'hi ha moltes més que no han pogut participar-hi per falta de temps o d'informació.

La creativitat de les dones ha de sortir de l'ombra. Això ens motiva a imaginar moltes altres mostres.

Fins la propera.

Les dones fem art (1994)

Text curatorial | Ca La Dona

Tot i que les dones hem estat participant sempre del fet artístic, han estat els homes els qui han sobreviscut a la història com a grans genis i creadors. Amb aquesta segona mostra artística organitzada a Ca la Dona, volen donar a conèixer l'art fet per dones, en totes les varietats artístiques possibles, per tal de mostrar la consciència artística de les dones i, també, per què no, com a reivindicació d' un espai més ampli per a les artistes.

Fem nostre el manifest de les Guerrilla Girls, un grup d' artistes-activistes dels EUA, com a introducció per aquesta mostra titulada Les Dones Fem Art.

AVANTATGES DE SER DONA I ARTISTA

.Treballar sense la pressió de l'èxit

.No haver d' exposar amb homes

.Tenir una evasió del món artístic amb els teus 4 treballs free-lance

.Saber que la teva carrera serà coneguda després de complir els 80 anys

.Estar convençuda de que qualsevol art que facis serà etiquetat de femení

.No quedar-te anquilosada en una plaça fixa de professora d'art

.Veure que les teves idees prenen vida en el treball d'altres

.Tenir l'oportunitat d'escollir entre la teva carrera i la maternitat

.No haver de justificar el teu èxit econòmic amb antigues militàncies conceptuais

.Dedicar més temps al teu treball quan el teu company t'hagi abandonat per algú més jove

.Estar inclosa en una versió revisada de la història de l'art

.No haver d'avergonyir-te quan et qualifiquin de geni

.Posar la teva fotografia en una revista d'art usant un vestit de goril·la

Les dones fem art (1995)

Text curatorial | Ca La Dona

Aquesta tercera mostra d'art de dones, a Ca la Dona, estarà dedicada de manera monogràfica al Gravat.

No és gratuït haver triat aquesta tècnica artística en una mostra de dones. Si bé les dones artistes hem hagut de lluitar sempre, per ser reconegudes com a tals - també cal reconèixer aquí la important tasca d'algunes historiadores en la recuperació d'aquestes dones-, el gravat, com la fotografia en algun moment, va ser considerat durant molts segles com el germà petit del "gran art": la pintura, l'escultura, el dibuix, ...

A això va contribuir el fet que el gravat s'utilitzés més com a instrument de la reproducció fidelíssima d'altres obres d'art més que no una eina de creació pròpia - exceptuat alguns casos que fou utilitzat per grans artistes-.

Fa poc més d'un segle que el gravat constitueix un llenguatge específic: deixa d'imitar i es converteix en un procediments autònom. Les i els artistes del gravat estableixen la definició del gravat original, donant així el mateix valor a totes les estampacions i, com deia W. Benjamin, "multiplicant, la reproducció, posa en el lloc d'un esdeveniment únic una sèrie quantitativa d'esdeveniments".

És en aquest context que volem donar a conèixer algunes dones, que han fet seva la tècnica del gravat, i reivindiquen el seu treball com a artistes a l'hora que reivindiquen l'aura del seu art.

Les Multimedias (1997)

Text curatorial | Equip FemArt

Sota la premissa de reivindicar una vegada més el paper de les dones artistes, la Mostra FEM ART '97, es presenta enguany amb un nou perfil per subratllar amb escreix el reconeixement i l'homenatge de la invisibilitat de què són -som- objecte les artistes en la història.

L'acte reivindicatiu s'estrena amb la posada en escena del col·lectiu MULTIMÈDIES, integrat per les participants que han donat forma a l'exposició, estructurada amb diferents disciplines i tècniques artístiques d'avantguarda. A més a més, presentaran per primer cop una obra col·lectiva, conseqüència d'una interessant forma de treballar plegades en les anàlisis i l'acció feminista de l'art.

La força creativa y la vocació renovadora de la Mostra d'art de dones FEM ART '97 ha volgut trencar amb la dinàmica de limitar en un sol estai l'exposició de les obres; per aquest motiu, s'ha decidit ampliar l'itinerari del recorregut amb dos nous àmbits, fora de les instal·lacions de Ca la Dona: la llibreria Pròleg i la nau de Banana Factory.

Per tot això i per què la mostra segueixi perseguint els mateixos objectius que la primera, alhora que anem dissenyant i consolidant les estratègies per aconseguir-los, des de Ca la Dona us convidem a participar en aquesta manifestació que, com cada any, cerca una nova lectura del mutisme de les creadores plàstiques.

Gènere i Identitat (1998)

Text curatorial | Equip FemArt

Enguany celebrarem la cinquena edició de la mostra FEM ART, fet que consolida aquest projecte col·lectiu i alhora reivindicatiu per trencar la invisibilitat de les dones artistes.

També consolidem la dinàmica d'ampliació dels espais d'exposició i mantenim oberts, com a la darrera mostra, tres espais on podreu trobar les diferents obres de les artistes participants sota el títol global de "Gènere i identitat".

Des de diferents discursos, experiències, disciplines i tècniques artístiques les participants ens aniran descobrint l'art de dones i les múltiples identitats que el generen.

A més tot això ho farem en el marc del desè aniversari de Ca la Dona fet pel qual us convidem a participar activament al FEM ART'98 per tal d'anar creant, totes juntes, espais físics i simbòlics que ens ajudin a construir un món en femení.

Ull públic, mirada de dona (1999)

Text curatorial | Equip FemArt

La propera tardor Ca la Dona tornarà a organitzar la mostra d'art de dones FEM ART. Enguany el centre d'interès torna a ser un tema tècnic: la fotografia. En altres edicions hem triat temes centrals per al treball artístic individual i col·lectiu entorn al gènere i l'art, l'any '99 pretenem que la tècnica fotogràfica sigui el centre de la creació artística sense deixar de banda el treball de gènere. La fotografia és una tècnica en la qual les dones hem tingut un paper rellevant malgrat s'hagin deixat grans fotògrafes en una segona línia de reconeixement social. Per altra banda la tècnica fotogràfica és objecte de contínues evolucions en la seva aplicació artística, evolució en la qual les artistes tenen un paper importantíssim.

Aquesta serà la sisena edició de la mostra FEM ART, fet que consolida aquest projecte col·lectiu i alhora reivindicatiu per trencar la invisibilitat de les dones artistes. Des de diferents discursos, experiències, disciplines... les participants ens aniran descobrint l'art de dones i les múltiples identitats que el generen.

Seguint la línia de les anteriors mostres l'exposició de les obres es farà en diferents espais de dones de Barcelona i hi haurà obres participatives per a totes les visitants, apunteu-vos-ho a l'agenda! Us convidem a participar activament al FEM ART '99 per tal d'anar creant, totes juntes, espais físics i simbòlics que ens ajudin a construir un món en femení. La fotografia ha estat qualificada com a tècnica de l'ull públic, així com serà aquesta mirada, aquest ull públic femení?

Noves @rtistes (2000)

Text curatorial | Equip FemArt

La Mostra d'Art de Dones Fem Art, celebrarà l'any 2.000 la setena edició. S'ha consolidat, doncs, com a espai anual d'exposició artística que és, alhora, una trobada de les dones amb l'art i un intercanvi entre les dones artistes. Al mateix temps

es manté la voluntat de promocionar les joves artistes en espais que, tradicionalment, no són oberts a l'art de forma continuada i acostar les avantguardes artístiques actuals a la realitat de les dones, tant a nivell concret com a nivell teòric, des d'una perspectiva de gènere.

La consolidació de la Mostra és fruit de la voluntat de Ca la Dona com a espai, però també del treball voluntari - invisible però necessari- de moltes dones que dediquen una part del seu temps a la coordinació i posta a punt de tot el que una mostra d'aquestes característiques requereix, així com de les artistes que elaboren les seves obres pensant exclusivament en la mostra.

Enguany ens plantejem seguir indagant en les noves tendències artístiques i, en aquest sentit, pensem que el millor tema central per a una Mostra que tancarà el segle és el de la imatge vídeo-gràfica, electrònica i les noves tendències artístiques que això provoca. En la mostra anterior vam donar pas a la imatge fotogràfica i això ens va portar a endinsar-nos en el debat sobre el paper de les noves tècniques i la tecnologia en el canvi de la concepció de l'art. Creiem que seguir indagant aquest nou camí és prou interessant tant per les observadores com per les artistes.

Així doncs, la mostra d'aquest any 2000 girarà a l'entorn del món del video-art i les noves tecnologies aplicades a l'art sota el títol Noves @rtistes. Es preveu donar cabuda, també, a performances i accions artístiques que utilitzin les noves tecnologies (vídeo, imatge electrònica...) o bé que ens acostin al discurs artístic que aquestes destil·len. Com cada any, la mostra es realitzarà en diferents espais de dones i associacions, tenint com a centre l'espai de Ca la Dona.

Tanmateix, comptarem amb la col·laboració de la Mostra Internacional de Films de Dones de Barcelona i el seu projecte Un espai propi, un film col·lectiu -que va ser objecte d'exposició permanent al Museu d'Art Contemporani de Girona i en la difusió del qual col·laborem des del seu inici. Tot recreant l'ambició que en cada mostra tenim de portar a terme una obra col·lectiva interactiva entre artistes i públic, enguany la col·laboració en el projecte Un espai propi, un film col·lectiu serà encara més estreta donat que en la convocatòria ja preveiem el pas a Fem Art' 00 i, per tant, l'obra col·lectiva d'enguany no es desenvoluparà en la pròpia Mostra sinó prèviament a la mateixa, fent més ampli el ventall de participació.

La mostra del 2000, Noves @rtistes, preveu també l'espai de discussió teòrica que ja li és propi amb la celebració d'una conferència i una taula rodona. La primera es centrarà en el paper de les dones en les avantguardes.

De reflexes i reflexions (2002)

Text curatorial | Equip FemArt

Ca La Dona i la llibreria Pròleg acullen aquesta mostra d'art de dones, FEM ART, que enguany celebrarà la seva vuitena edició.

La Mostra, organitzada des de Ca la Dona, renova la seva voluntat de mantenir aquest espai de promoció d'art de dones entre dones, tot facilitant i potenciant una trobada de les dones amb l'art. Dins dels nostres desitjos, amb aquesta Mostra continuem apostant per l'intercanvi d'experiències i discursos entre dones artistes en espais que, com aquests, no són oberts a l'art de forma continuada.

De reflexes i reflexions, aquest any ens proposa apropar-nos al tema de l'autorepresentació, és a dir, la forma d'auto-representar-nos a nosaltres mateixes davant els altres i el món. Autorepresentació entesa com un dels passos següents al de la presa de consciència: d'on som i què volem. Autorepresentacions que estan reflectides, també, en les diferents formes d'utilitzar el llenguatge, tal com plantegen les artistes que participen a la Mostra a través de la fotografia, l'escultura, el gravat, el vídeo o la instal·lació.

Simultàniament, aquest any, com els anys anteriors, la Mostra cuida i recrea un espai per a la participació, el debat i la reflexió teòrica en el qual participaran dones implicades en el feminisme des del món de la història, la pedagogia i la història de l'art.

Text del catàleg | Bea Porqueres (Historiadora) "De l'autorepresentació. Una perspectiva històrica"

Parlar de les autorepresentacions en les arts visuals és parlar de les arts en el seu conjunt, ja que l'art és representació, i representació subjectiva. El producte artístic compromet el jo perquè surt del subjecte, ja sigui aquest masculí o femení (o s'anomeni masculí o femení), alhora que el construeix. Ara bé, sovint en referir-se a autorepresentació o autorepresentacions, es pensa en les imatges que els artistes i les artistes han creat tot agafant com a tema, com a objecte de la seva mirada i del seu treball, la representació de persones del seu mateix sexe, o encara millor, la representació d'ells mateixos o d'elles mateixes en forma d'autoretrats.

Si la figura humana - en una multitud de gèneres i subgèneres artístics- ha estat el tema privilegiat de l'art occidental des dels seus orígens, el retrat i l'autoretrat ho han estat des de finals de l'edat mitjana, amb el desvetllament de l'humanisme.

Des d'aleshores ençà, l'artista -home o dona- s'ha representat, això és, s'ha pensat i s'ha creat, com a subjecte a través també, i potser principalment, de l'autoretrat. En la història, els casos de Durer, Rembrandt i Velázquez - que es pinta protagonista d'un retrat de la cort, al qual Las Meninas són l'excusa que hi dóna títol- són prou coneguts perquè no calgui tornar-hi. En canvi, els autoretrats femenins al llarg de la història són molt menys coneguts i, com succeeix amb bona part de les aportacions de les dones del passat, s'han estudiat poc o gens, fins al punt que les artistes actuals desconeixen sovint aquesta rica herència que les seves antecessores els han deixat.

Avui - ho confirma també l'edició d'enguany del FemArt-, una de les grans preocupacions de les artistes és la reflexió sobre la pròpia identitat, però cal insistir en el fet que existeixen uns precedents certament rics per la seva qualitat i diversitat i potents per allò que encara ens poden dir. I això és el que ens poden dir si els coneixem, el que ens poden dir si els mirem

com el que són: autorepresentacions d'una dona que, en constituir-se com a imatge, s'estava construint com a subjecte... una dona única i irrepètible, molt allunyada de la dona, la imatge artística de la qual ha estat objecte d'estudi per part de moltes historiadores de l'art feministes.

És cert que els estudis sobre "la imatge de la dona en..." ens han revelat que l'art ha tingut un paper molt important en la prescripció dels rols de gènere en cada moment històric, que moltes, no totes, és clar, de les obres dels artistes del passat - i també del present- en crear la dona posaven en circulació les seves fantasies, sovint perverses, i que res ens deien de les dones del seu temps o de tal dona del seu temps, per molt que en algunes de les seves obres s'hi poguessin reconèixer trets individuals representats de forma acurada: totes aquestes Venus, Dafnes, Mares de Déu, Judits, Senyorettes d'Avinyó o Mesdames Matisse. Però les produccions artístiques femenines s'han estudiat menys que les representacions que els artistes han fet de les dones i menys encara i, des del meu punt de vista, amb menys encert, les autorepresentacions en forma d'autoretrat que es conserven d'algunes, moltes, artistes del passat.

Frances Borzello, una prestigiosa historiadora feminista de l'art, va publicar el 1998 un extens estudi sobre els autoretrats femenins al llarg de la història titulat "Seeing ourselves. Women's self-portraits". Fins aleshores es tenien assaigs teòrics sobre el tema i també estudis centrats en una artista o en un moviment o període, però no comptàvem amb una obra general com aquesta. Es tracta d'una obra molt ben il·lustrada, un veritable plaer per la vista i una eina per mirar i treure, qui ho vulgui, les seves conclusions... Però el text, ai!, el text està mal documentat i també mal enfocat. Parteix de la comparació dels autoretrats masculins amb els autoretrats femenins - els uns i els altres en general, quan no hi ha res de més particular que un autoretrat, però molt que entre alguns d'ells s'hi puguin veure trets comuns d'ordre estilístic o iconogràfic- i anticipa, ja en les seves pàgines introductòries, un seguit de preguntes esbiaixades que llasten la resta de l'estudi "Per què tantes es presenten a si mateixes de manera tan submissa? [...] Per què no presumeixen de les seves habilitats? Per què es mostren tan tímides?[Etc.] (pàgines 17 i 19).

En definitiva, aquesta autora, com altres, dóna per bo que mentre que als segles XIX i XX emergeixen personalitats que indaguen amb rigor i compromís la seva identitat i es construeixen com a subjectes, les artistes anteriors van romandre lligades a allò que se'ls imposava, tancades en estrets models preestablerts, perdudes i ignorants de si mateixes.

En la meua xerrada a Ca La Dona en ocasió del FemArt 2002, m'agradaria mostrar, autoretrat per autoretrat, artista per artista, que hi ha altres mirades possibles sobre els autoretrats femenins del passat.

Text del catàleg | Equip FemArt "L'art i les autorepresentacions del gènere: diàlegs entre diferents subjectivitats"

Els textos que presenten comparteixen una mateixa visió sobre el gènere que tot seguint Teresa de Laurentis, s'entén com una construcció semiòtica que pren el seu lloc mitjançant la interrelació entre els processos de representació social i d'autorepresentació. En el camp de les arts visuals, això implica la consideració d'aquests processos en l'obra de les dones artistes com a subjectes actius que decideixen com crear les seves narratives i que contribueixen a la producció de subjectivitats. D'aquesta manera, l'obra de les artistes que s'aborda a continuació participa d'una mateixa perspectiva dialògica: les arts visuals serveixen per reescriure les representacions del gènere i per repensar-nos com a subjectes des d'una perspectiva de diferència. Però els discursos de l'art sobre la memòria, el gènere, la raça, la identitat, l'etnicitat, la classe social, la comunitat, l'exili, la sexualitat, etc., no són auto-referencials ni pretenen la legitimitat de l'artista, sinó que més aviat són una invitació a la interacció, tot deixant oberta la possibilitat de conversar de forma permanent. En definitiva, la revisió de la pràctica artística de la modernitat ha permès que emergeixin noves propostes artístiques que se'ns presenten com una oportunitat per a la intervenció, la reinvençió i la resignificació de les nostres subjectivitats com a dones.

Text del catàleg | Laura Trafi Prats (Pedagoga cultural) "I Reinterpretar la modernitat des de l'ordre matricial: L'estudi de Picasso de Faith Ringgold"

"La matriu és una forma d'imaginar la diversitat i la negociació de l'alteritat i la diferència en un paradigma radicalment diferent, de formes radicalment creatives..."²

A L'estudi de Picasso ha irromput una dona jove africana que seu despullada, amb el seu cos obert, obscur, exòtic.... Picasso, arraconat, davant d'un cavallet, també es representa semi-despullat, amb uns calçons grisos, disposat a pintar, el pinzell a punt d'entrar a la tela. L'acció està sostinguda en el veritable inici de l'Acte (creatiu). El llenç és "verge" encara. Ella el mira a ell, ell mira el seu estri. Estem davant de "les condicions ideològiques en les que s'ha creat l'art modern", l'estudi de l'artista "blanc, burgès, que paga una dona, probablement de classe treballadora (africana), per tal que feinegi per a ell".³ Una dona que, compositivament, està assimilada al grup de les Senyorettes d'Avinyó - la pintura es troba col·locada just al seu darrera-, el grup de dones-de-món l'aixopluga però la seva pell la diferencia... l'africanitat se significa per excés a L'estudi de Picasso; hi ha teles i estores estampades, a més de màscares i fetitxes que criden l'art noir. A L'estudi de Picasso també s'hi senten veus, són les de les senyorettes d'Avinyó que es dirigeixen a la seva companya novinguda: "No volem que ELL senti que parlem, només volem que sàpigues que no has de renunciar a res".⁴ L'arquitectura de L'estudi de Picasso està feta de teixit femení, embuatat, que parla més de la llar i del domèstic que no pas de la geografia avantguardista i bohèmia del Bateau-Lavoir. Apareix la imatge de Picasso dels anys seixanta i setanta, l'època en què les dones afroamericanes lluitaven per una presència a les institucions artístiques, per la diferència en el món de l'art i per la reconstrucció del seu rol històric en la creació de l'art i per la reconstrucció del seu rol històric en la creació de l'art d'avantguarda del segle vint. Picasso és vell, mig calb, justament l'aparença del commie utilitzada mercantilment per Macintosh per convidar-nos a Pensar Diferent, i per France Telecom, per Escurçar les Distàncies.

Sembla, doncs, que L'estudi de Picasso de Faith Ringgold és una fantasia matricial, un trencament de l'ordre fàl·lic de la modernitat basat en l'assimilació i l'exclusió: artista/model, home/dona, món occidental/tercer món. Una forma de construir nous significats pel feminisme, que reconeix la diferència social i que tradueix les formes intemporals del trauma en representacions històriques de la memòria de les dones.

De Laurentis, T. "La tecnología del género", a Diferencia. Etapas de un camino a través del feminismo. Madrid, horas v Horas Editores, 2000.

Pollock, G. "Abandoned at the Mouth of Hell or A Second Look That Does Not Kill: The Uncanny Coming to Matrixial Memory", a Looking Back to the Future, Amsterdam, G+B, 2001, pp.113-176, 127-128

Pollock, G. "Painting, Feminism, History", a Op cit, pp 73-112, 74

Ringgold, F "Storie Quilts. A Selection. Picasso's Studio", a Cameron, D (et. al). Dancing in the Louvre, Nova York/Berkelay, New Museum of Contemporary Art/University of California, 1998, pp.136-137

Text del catàleg | Montse Rifà Valls (Educadora Feminista) "II La conversa entre "si mateixes" i "les altres" als discursos de les artistes relacionades amb les societats islàmiques"

".. no hi ha cap raó per suposar que també els gèneres hauran de continuar essent només dos" (5)

Les obres de Shrin Neshat, Ghada Amer i Mona Hatoum enceten una reflexió sobre com intervenen en la representació de "si mateixes" les posicionalitats subjectives que ocupen aquestes artistes en relació a "les altres dones" dels seus països d'origen (Iran, Egipte i el Líban). I, en conseqüència, de quina manera les nostres posicionalitats (accidentals /modificades) regulen les interpretacions que fem de les seves obres. Per poder respondre aquestes qüestions, la crítica feminista de l'art s'ha d'enfrontar a una de les paradoxes de la teoria feminista assenyalades per Butler: si les ficcions fundacionals del feminisme neguen qualsevol forma d'identitat preconstituïda, de forma natural o temporal, tot garantint l'autogovern de les dones i la seva possibilitat d'emancipació -a més de la visió de la construcció sociocultural del gènere- tanmateix, es desencadena un problema polític pel fet de pressuposar una identitat comuna englobada en la "categoria de dones". D'aquesta manera, el "subjecte del feminisme" esdevé un parany restrictiu i limitador per la pròpia política de la representació feminista: "la 'representació' tindrà sentit pel feminisme només quan el subjecte de les 'dones' no es doni per suposat en cap aspecte. (6) A partir d'aquí, se'ns plantegen nous interrogants: com actua la performativitat del gènere a través de l'obra d'aquestes artistes (què constitueix la identitat que es pressuposa)? I, per tant, com es desplega la pràctica reguladora de la subjectivitat tot establint els límits de les polítiques d'identitat als processos de representació d'aquestes "artistes dones" en contacte amb "les dones islàmiques"? Tot seguint Butler, si assumim la definició del gènere com a relació i la seva contingència - que està per fer i s'està fent, sense cap subjecte anterior ni únic-, cal recordar que els gèneres, com els sexes, no necessàriament han de "continuar essent només dos".

En els contextos d'interpretació de l'obra de Shirin Neshat, la seva autorepresentació com a dona alliberada (que "és") contribueix a la formació d'un discurs orientalista que funciona com una forma de colonització i apropiació de la cultura de les altres dones (que ella "no és"). Aquí, la idea d'un patriarcat universal generalitza la subjugació (i la resistència) de la "dona islàmica" als "homes": "l'opressió de gènere s'explica subtilment com a simptomàtica d'una barbàrie essencial, no occidental". (7) En aquest sentit, la sexualitat i la diferència dels cossos a les obres de Shirin Neshat, Ghada Amer i Mona Hatoum també s'hauran de veure com a construccions culturals que revisen les relacions entre discurs i poder.

5. Butler, J "Sujetos de sexo/género/deseo" a El genero en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad, Barcelona/Mèxic, Paidós/UNAM, 2001, p.39

6. Op. cit. p 38

7. Op. cit. p.36

Text del catàleg | Aida Sanchez de Serdio Martín "III La contestació de les representacions hegemòniques de negritud per part de les artistes afroamericanes"

Un dels principals perills que una dona acadèmica blanca com jo troba a l'hora de parlar de les dones artistes negres consisteix, potser, no tant en la reproducció dels discursos euro-cèntrics exotitzadors de l'alteritat sinó en -malgrat tota la bona fe- el fet d'utilitzar-les per tal d'adquirir un cert vernís d'intel·lectual progressista i a la page pel que fa a les tendències multiculturals més liberals. No obstant aquest rics, sempre temut, cal explorar vies per poder compartir les diverses experiències de les dones, tot tenint en compte les nostres diferències, tot fent-ne un element d'aprenentatge mutu. Per això, considerar com Beyte Saar (1926) i Lorna Simpson (1960) s'enfronten a la tasca de representar la seva identitat com a dones artistes afroamericanes ens pot ajudar a comprendre altres perspectives, no només sobre l'art sinó també sobre les múltiples identitats femenines i les múltiples possibilitats de viure la negritud. Des de diferents posicions, ambdues artistes cerquen vies per enfrontar-se a la doble negació que Bell Hooks expressa en la seva cita:

"En aquesta cultura, rara vegada es reconeix [les dones negres] com un grup separat i diferent dels homes negres o com una part present en el grup més gran de les 'dones'. Quan es parla de la gent negra, el sexisme fa que no es contemplin els interessos de les dones negres i quan es parla de les dones és el racisme el que limita el seu reconeixement".

Ambdues artistes produeixen, mitjançant la seva obra, formes de resistència de vegades amb la manipulació irònica dels estereotips racistes i sexistes que s'han imposat a les dones negres, d'altres amb la reexposició d'aquests estereotips de manera que se'ns mostrin amb tota la seva cruesa o, d'altres, tot reconstruint amb objectes personals i deixalles la història,

sovint oculta, de les dones afroamericanes. Tot distanciant-se de les visions dominants sobre la identitat negra als Estats Units, sovint marcades per una ideologia patriarcal, aquestes artistes construeixen - en les seves obres- identitats afroamericanes alternatives que contesten aquests pressupòsits hegemònics.

Hooks, b. Ain't I a Woman? Londres, Pluto Press, 1981, p.7

Text del catàleg | Maria-Milagros Rivera Garretas “**Captar les pertorbadores aparences del cos**”

Un tret propi dels éssers vius és el seu constant canviar i transformar-se sense tornar-se, per aquest fet, irreconeixible. El cos humà viu, cada cos humà viu, va canviant amb el temps en tots els seus components, tot conservant sempre, però, un aire singular, un encís només seu. És la mort qui ho fixa tot en un instant, un instant que assenyala que, acabada la vida, el cos canviarà ja només per corrompre's i tornar-se, ara sí, irreconeixible, sense encís.

El canvi constant del cos viu, que juga sempre, tot respectant-lo, amb l'aire propi i constant del seu encís, es manifesta, en primer lloc, en la seva aparença. O en les seves aparences, en plural, perquè el plural reflecteix millor la mutabilitat, el moviment. Les aparences d'un cos pertorben i atrauen al mateix temps: pertorben perquè no es deixen controlar, atrauen perquè l'encís és misteriós. Pertorben i atrauen els sentits i la raó queda una mica apartada, com a l'expectativa del que pot succeir.

En l'Europa que s'anomenà a si mateixa cristiana, l'aparença del cos era una qüestió teològica. Era una qüestió teològica perquè, en aquella època, el garant de l'ordre simbòlic era la religió. Al segle XX, en canvi, una època en què la veracitat de la llengua, o sigui, la coincidència entre les paraules i les coses, estava garantida per la ciència i el diner, l'aparença del cos ha estat una qüestió mèdica i de poder econòmic.

Un exemple d'això és la història de l'adornament del cos femení. En l'Europa cristiana, molts teòlegs van prohibir a les dones adonar-se, tot dient que era pecat corregir res del que havia estat fet per Déu: un Déu que estava en la cúspide del sistema de poder i de domini. Al segle XX el feminisme va criticar la intervenció prepotent de la medicina i les manipulacions de la indústria cosmètica en les aparences del cos de les dones. I ho va fer recordant que moltes dones volíem que ens deixessin tranquil·les en aquest tema: volíem que es fes un buit en el qual cada una pogués dir de la seva aparença allò que volgués, partint de si.

Penso que va ser en aquests anys i en el context del feminisme on vam recuperar amb emoció la història de l'autoretrat femení. En especial, del retrat femení fet entre dones.

L'autoretrat és una expressió exquisida de la contractació entre el si i el si, que és, al seu torn, la pràctica política més viva que hi ha; perquè en la contractació entre si i si no és una cosa de dos sinó de tres: hi ha sempre un tertium, un tercer punt que orienta el sentit de la meva contractació interior, tot vinculant-la amb la resta del món. Quan el feminisme va crear l'expressió “Entre mi i mi i entre mi i el món, una dona” la política va fer un gir històric radical: Déu i els diners van deixar de ser garantia de sentit. Per aquest motiu, continuem admirant especialment els autoretrats amb mediació femenina: els de Hildegarda de Bingen, Cristina de Pizán, Artemisia Gentileschi, Tamara de Lempicka..., per exemple. A mi em semblen autoretrats que capten les pertorbadores aparences del propi cos en la simplicitat divina del seu comparèixer en aquest moment o en aquest projecte important de la vida.

Text del catàleg | Elina Norandi (professora de l'escola Llotja i membre de DUODA) “**El cos lesbiana i la seva autorepresentació**”

Sense cap mena de dubte, l'aparició del tema de l'autorepresentació del lesbianisme està vinculada al sorgiment del feminisme com a moviment polític organitzat. Des de l'antiguitat existeixen obres que mostren escenes eròtiques entre dones. Però com que moltes són anònimes, resulta molt difícil considerar-les representacions pròpies. A més, es constata que la major part d'aquestes obres eren pensades per satisfer el desig masculí. Es tracta de representacions artístiques realitzades per i per al gaudi de la mirada dels homes.

Aquesta situació es va incrementar a partir de finals del segle XIX, quan tant la ciència com l'art van construir uns arquetipus femenins que contrarestaven i combatien les energies del moviment feminista emergent. Alguns d'aquests arquetipus van ser la ginandroide o els derivats de la teoria del tercer sexe. Els científics van veure la “nova dona” (l'emancipada o en procés de convertir-s'hi) com algú que mitjançant el rebuig de la maternitat atemptava contra les categories de gènere establertes i, en conseqüència, rebutjava també, de manera implícita, els homes. 1

Aquestes idees van conduir a una proliferació d'imatges que presentaven les dones que intentaven participar en la vida pública -fins aleshores un espai de poder masculí- com a dones que emulaven els homes i corrien, així, el risc de ser realment com ells i convertir-se en lesbianes. Aquestes teories, com ja he dit, van tenir el suport de textos científics de l'època, coneguts i estudiats per diversos artistes que, al seu torn, s'hi van inspirar per produir obres que feien visibles aquestes idees, tot afirmant-les i propagant-les al mateix temps.

És en aquest context que apareixen imatges d'autorepresentacions lesbianes. Aquestes imatges es produeixen no com a enfrontament amb l'atmosfera de crítica general, sinó que més aviat sorgeixen d'algunes artistes lesbianes que van entendre que l'únic camí de visibilitat que podien tenir les seves vides i les seves obres en aquell moment passava per l'adopció de la identitat que se'ls oferia. D'aquesta manera van dur a la pràctica obres en les quals s'auto-retrataven vestides com homes i en actituds pròpies del gènere masculí. En l'àmbit de la fotografia, Claude Cahun és un exemple d'aquestes pràctiques, així com Romaine Brooks ho és en l'àmbit de la pintura. Actualment, les imatges d'aquestes dones transvestides es llegeixen des de punts de vista diferents. Per Susan Gubar, les pintures de Brooks retraten el dolor que la indumentària masculina produeix, per fora i per dins, en les figures femenines.² Altres autores, com per exemple Shari Benstock, pensen que es tractava d'una manera de qüestionar els rols que el gènere, com a construcció social, imposava a tots dos sexes.³

Paral·lelament, continuava la demanda d'imatges de dones que mantenien relacions sexuals entre si, com a via per satisfer les fantasies sexuals masculines sobre el tema. Tot i així, com escriu Estrella de Diego, les dones van crear, al mateix temps, una estètica pròpia que feia l'ullet a la mirada dominant. 4 En l'obra d'aquestes artistes es reivindica la llibertat del desig femení i de l'amor entre dones com una de les seves possibles expressions. Al mateix temps que l'emancipació femenina s'anava fent realitat, les relacions entre les dones es tornaven més visibles i més independents de les opinions establertes. Mamen, Gluck, Tamara de Lempicka o Leonor Fini són autores d'una important iconografia lesbiana, així com Frida Kahlo i les seves fantàstiques auto-representacions estimant altres dones.

Tot i així, no és fins als anys seixanta del segle XX que trobem artistes lesbianes que fan de la seva sexualitat una qüestió política. Basat en la quantitat important de literatura publicada sobre el tema, el debat sobre la necessitat de la construcció d'identitats lèsbiques arriba, a partir d'aquell moment, al cinema i a les arts plàstiques. En l'actualitat i gràcies a la tasca de les historiadores feministes lesbianes, s'elabora una genealogia de dones que han viscut la seva opció emocional i sexual de manera digna i, a més a més, creativa. Es construeixen models de vida de dones que van estimar altres dones. Al mateix temps, moltes artistes ens ofereixen el testimoni de la seva existència i la seva experiència com a lesbianes. Diana Block i Marlo Broekmans, el grup LSD, Laura Aguilar, Catherine Opie, entre d'altres, s'auto-representen tot afirmant el seu cos i la seva manera d'estar en el món com a dones homosexuals. Altres dones, com Ana Helena, Betsey Damon, Jody Pinto o Fran Winant, treballem més properes a la construcció de discursos sobre cos absent i la presència de l'homoerotisme. De tota manera, totes tenen en comú el propòsit d'elaborar una iconografia pròpiament lesbiana que contribueixi a la formació d'un espai simbòlic per a aquestes relacions, sense que es generin noves estratègies de marginació per part de les estructures socials.

DIEGO, Estrella de: El andrógino sexuado. Madrid Visor 1992, p.94

Citat a BENSTOCK, Shari: Mujeres de la Rive Gauche. Barcelona Lumen, 1992, p.370

Ibidem. Vegeu la nota 1.

Desig (2003)

Text curatorial | Equip FemArt

La Mostra d'Art de Dones FEM-ART celebra la seva novena edició aquest gener de 2003. El projecte, que neix el 1994 com un espai d'exposició i de promoció de l'art de dones entre les mateixes dones, ha anat prenent volada fins aconseguir consolidar-se en els principis que el van motivar. D'una banda, volem afavorir i potenciar un intercanvi entre les dones artistes i promocionar-ne les més joves i, de l'altra, facilitar una trobada de les dones amb l'art i un acostament de les avantguardes actuals a la realitat de les dones des d'una perspectiva de gènere.

Desig es una proposta que vol recollir algunes de les formes amb les que volem donar visibilitat el nostre desig sexual. Un desig que, en contínua evolució, trenca fronteres, ens afirma vitalment i ens representa una font de poder. En aquesta nova edició hi participen una trentena d'artistes que exposen a l'espai de Ca la Dona, la llibreria Pròleg i el bar Valentina. A Ca la Dona també, com cada any, ens hi trobarem per assistir als actes i reflexionar sobre l'art: seran els dijous de del 16 de gener al 6 de febrer.

Text del catàleg | Montse Rifà Valls "Bio-poder, cossos i visualitat: el dispositiu del plaer sexual a la fotografia de dones"

En aquest text, vull exposar les definicions de dispositiu de la sexualitat i de bio-poder que contextualitzaré en el marc de treball de Foucault (1992), per després aplicar-les a l'anàlisi de la construcció del plaer sexual a la visualitat, a partir de veure com la fotografia de Nan Goldin suposa una ruptura respecte als modernismes artístics i la seva representació dels cossos. A "Historia de la sexualidad I. La voluntad de saber", Foucault ens presenta la sexualitat com una construcció discursiva, on prenen rellevància les relacions recíproques de producció poder-plaer. Foucault rebutja la hipòtesi repressiva de la sexualitat, que sosté un model de representació jurídic-discursiu que identifica llei i desig amb repressió. Des del seu punt de vista, un nou "dispositiu de la sexualitat" emergeix a la modernitat que torna caduc el vell "dispositiu de l'aliança" basat en la reproducció i el matrimoni, la fixació de parentesc i la transmissió de noms i béns. El dispositiu de la sexualitat emergent està lligat als dispositius del poder i als sabers científics, i està relacionat amb una reinterpretació del paper de la confessió. Els conjunts estratègics d'aquest dispositiu de la sexualitat van ser: la histerització del cos de la dona (medicina); la pedagogització dels cossos de les nenes i els nens (control pedagògic); la socialització de les conductes procreadores; i la psiquiatrització del plaer pervers (psiquiatria). Per últim, no cal oblidar que la revalorització del cos sexual per part de la burgesia, que autoritza el discurs de la sexualitat, també funcionava com a una autoafirmació de classe.

D'altra banda, la noció de bio-poder de Foucault, segons Castilla (1999), és un concepte frontissa que li va permetre de continuar amb el treball d'anàlisi del poder disciplinari i de l'anatomia política dels cossos que havia desplegat en relació a les presons, ara en el camp de la història de la sexualitat, Però amb el concepte de bio-poder que precedeix l'articulació de la noció de governamentalitat, emergeix un segon procediment, que connecta la visió del subjecte foucaultià amb el concepte de regulació social, mitjançant la bio-política de la població. En aquest punt, sorgeix una nova teoria del poder basada en l'administració de la població, que no només es gestiona col·lectivament o global, sinó que s'administra al detall i, en aquest context, els temes de la política nacional i el poder s'interrelacionen amb els de la identitat sexual. Per tant, des d'aquesta perspectiva, els dispositius del plaer sexual informen les dones sobre com viure la seva sexualitat i les inscriuen en una matriu de poder-saber-plaer, instaurant-se un govern total i específic de si mateixes. En un resum, amb el bio-poder s'associen els aspectes de la subjecció corporal individualitzada amb el control col·lectiu vinculat a la idea de regulació social.

Un exemple d'aquest procés el podem trobar en la manera com els discursos públics sobre les relacions sexuals de les dones mitjancen en la construcció de les nostres identitats i desigs com a lesbianes, artistes, joves, immigrants, nenes, feministes, prostitutes, no-mares, maltractades, heterosexuales, masturbadores, mestres, àvies, aturades, espectadores, etc. En el cas de les pràctiques artístiques de la modernitat, la creació de relacions de poder totals i específiques sobre els cossos de les dones a través de la pintura, ha estat explorada per Pollock, qui sosté que "No hi ha cap dubte que el cos és un lloc crític de les nostres opressions i explotacions, el lloc de les disciplines i les violacions socials, el camp del plaer i del desig segons tot això es travessa i es viu de maneres molt diferents a través de les ferides de classe, raça, gènere i sexualitat" (2002: 154-155). En aquesta ocasió, vull analitzar el dispositiu del plaer sexual a l'obra de Nan Goldin, per estudiar la disciplina dels cossos i la bio-política en el context de producció i expectació dels règims de poder-saber-plaer a la fotografia que sostenen en nosaltres els discursos sobre la sexualitat. La trajectòria de Nan Goldin com a fotògrafa es va poder veure a "I'll be your Mirror", l'exposició retrospectiva dels seus 25 anys de carrera que va organitzar el Whitney Museum of American Art de Nova York (1996-1997). Altres treballs que s'han exposat arreu i que també s'han publicat són, per exemple, "The Ballad of Sexual Dependency" i "The Other Side".

El bio-poder i la governamentalitat, tal com els va definir Foucault, a més de les pràctiques de govern dels cossos i la sexualitat de les dones a través de l'art, també ens permeten contemplar la producció i visualització de pràctiques contra-hegemòniques i de polítiques corporals resistents. Com a exemples, en la meua intervenció a la mostra d'art de dones, analitzaré les instantànies de Nan Goldin, que conformen el diari visual de la seva vida i de la dels seus amics i amigues, drogoaddictes, alcohòlics, prostitutes, homosexuals, transvestits, malalts de sida, drag queens... La fotògrafa autoritza diverses presències amb el seu treball artístic, potenciant la fotografia com a un text visual multi-subjectiu. L'escopofília modernista, entesa com el desig actiu de mirar i el control de l'altra objectualitzada com a font de plaer visual (Mulvey, 1988) es veu alterada per la mirada de la fotògrafa, que no s'invisibilitza i que té el consentiment de les parelles que mantenen relacions sexuals a les seves imatges. La fotògrafa trenca amb el voyeurisme i la fetixització satisfactòria en modificar les relacions de poder entre artista- "models"-espectadores, fent-nos participar de les situacions que retrata apel·lant a les nostres subjectivitats diverses. Goldin ens familiaritza amb els escenaris, a través de les mirades i els cossos erotitzats dels/les protagonistes, però no insisteix en la fixació d'una experiència de visualització basada en la identificació total i única que s'hauria de produir per part de les espectadores. Alguns temes que voldré abordar en la meua presentació i que són recurrents a les seves fotografies són: la projecció de l'autoimatge de les dones als miralles en referència a la pintura, la representació de la sexualitat a través de la interacció dels cossos semi-despullats des d'un discurs de diferència de gènere i la recreació dels moments de trànsit en la materialització dels desigs sexuals des dels marges dels dormitoris. Les imatges saturades de color de Nan Goldin ens convidem a repensar la corporalització dels espais de la sexualitat a la vida quotidiana, a través de posar en relació, amb les seves fotografies, la representació visual dels desigs sexuals i nosaltres mateixes. D'alguna manera, ens convida a desplaçar-nos del règim modernista que recercava "el plaer en la veritat del plaer" cap a un règim postfeminista que treballi en "el plaer d'inventar nous plaers".

CASTILLA, J.L (1999), Análisis del poder en Michek Foucault. Santa Cruz de Tenerife: Universitat de La Laguna.

FOUCAULT, M (1992) Historia de la sexualidad 1. La voluntad del saber. Madrid. Siglo XXI

MULVEY, L (1998) Placer visual y cine narrativo. Valencia: Eutopias.

POLLOCK, G (2002). "La pintura, el feminismo y la historia". En M. Barret i A. Phillips (Comp.) Desestabilizar la teoria. Debates feministas contemporáneos. Barcelona: Paidós-UNAM.

Text del catàleg | Laura Traff "Com pot l'art fet per dones contribuir a un producció cultural contrahegemònica?"

Volem plantejar una taula rodona que abordi l'art de dones com a producció cultural. De quines maneres intervé l'art de dones en els discursos culturals hegemònics neotradicionalistes, individualistes i globalitzadors, que per altra banda son invisibilitzadors de les lluites històriques de les dones per la llibertat sexual i d'expressió, la construcció de xarxes de diàleg i coneixement compartit i la valoració de les pràctiques i les tradicions locals basades en la diferència de gènere i etnicitat. Proposem enfocar el diàleg a partir de tres preguntes:

. Quines són les polítiques de representació de l'art produït per dones en el nostre entorn proper?

. Quin és el paper històric, crític i cultural que l'art fet per dones en el nostre entorn proper?

. És suficient introduir més art fet per dones a les institucions culturals i als currículums educatius per canviar l'escissió existent entre producció i recepció artística?

Per potenciar la reflexió sobre aquestes preguntes incloem un fragment de text "Femwatching in the 1990s" de Griselda Pollock, on aquesta historiadora es posiciona sobre les finalitats culturals i històriques de l'art fet per dones i de la història i la teoria de l'art feministes. Són unes afirmacions fetes a partir d'analitzar l'exposició "Inside the Visible-An Elliptical Traverse of Twentieth Century Art: in, of, and from the Feminine", a cura de Catherine de Zengler.

Una de les coses que la trajectòria històrica de l'exposició va revelar és que la lluita de les dones pel canvi en el camp de la diferència sexual ha estat interromput i bloquejat en moments claus pel seu oponent històric dins la societat moderna: el feixisme. Combinant artistes dels anys vint i trenta amb les dels anys seixanta i setanta, i novament amb les dels noranta produïa un sentit de generacions de feminisme, cadascuna formada a través de les polítiques del seu moment propi, cadascuna tanmateix, essent part d'un compromís interromput encara que amb capacitat de recuperació amb la lluita de les dones amb la modernitat i en contra de les polítiques que mes directament reaccionen desfavorablement respecte a les demandes de les dones: el feixisme, la tradició com a mascarada, la natura o el realisme.

En aproximar-nos al final dels anys noranta, aquesta amenaça torna aparèixer. El neotradicionalisme ronda la pràctica política mitjançant fonamentalismes de tota mena. Les economies dirigides pel mercat poden utilitzar l'art de les dones per la facilitat en que poden prescindir de nosaltres quan no produïm mes significats profitosos. Em sento atrapada entre l'eufòria

del món feminista amb el que em trobo a través de l'art i del treball intel·lectual i la sensació esgarrifosa que els medis i els interessos econòmics als que serveixen estan tan dirigits per la moda que ens declaren redundants, poc fashion i irrellevants.

L'única resistència que podem oferir reposa en l'extensió continuada del coneixement històric de la situació actual i de les seves prehistòries i la comprensió teòrica de les estructures profundes que representem en els escenaris polítics i familiars quotidians. En contra dels eixos culturals i econòmics hegemònics de Berlín-París-Londres-Nova York-Los Angeles reflectits a les revistes de paper cuixé a les galeries de moda, necessitem seguir construint aliances, geogràficament esteses, culturalment diverses, generacionalment expandides i internacionalment definides per mapes no-capitalistes.

Text del catàleg | Marta Selva **"Filmar el desig, un viatge a través del cinema de les dones"** (presentació de l'obra de Maria Mandy)

Amb qui somien les dones? Com fan somiar dones i homes? Amb quines imatges es poden identificar les dones? Parlant del desig, de la sensualitat i de la sexualitat, el film explora el cinema femení contemporani. Donant la paraula a quinze realitzadores dels cinc continents, sortint al pas de tabús i prohibicions, aquest documental és proposa actualitzar l'especificitat de la mirada femenina en el cinema i la seva aportació al cinema contemporani.

El documental reuneix imatges i comentari de: Sally Potter i Carine Adler (Regne Unit), Agnès Varda, Catherine Breillat i Jeanne Labrune (França), Liliana Cavani i Francesca Comencini (Itàlia), Doris Dörrie (Alemanya), Deepa Mehta (Índia), Patricia Rozema (Canadà), Paule Baillargeon i Léa Pool (Quebec), Moufida Tlatli (Tunísia), Safi Faye (Senegal), Jane Campion (Nova Zelanda).

Marie Mandy és una realitzadora belga nascuda al 1961. Després de la seva infància a Àfrica i Estats Units i de la seva llicenciatura en filologia romànica a Lovaina, aconsegueix ser becària de la Rotary International Foundation i estudiar a la London International Film School. Inicia la seva carrera com a fotògraf de premsa i, del 1989 al 1994, gestiona la productora Amazone Films, on produeix i realitza les seves primeres pel·lícules. Va completar la seva formació amb Delia Salvi (Actor's Studio), Jiri Menzel i Krzysztof Kieslowski.

Text del catàleg | Maria Chordà **"A quatre mans, a quarante dits, una immensa llengua degota. Locomotora infidel pel passat."**

A quatre mans
Assedegades, sucoses, rajants
coincidint deler i morat
de sang aglutinada que a glopades bevem
que traslladem d'una boca a l'altra
d'unes boques a les altres alternativament
sense prèvies destries

i amb tota la possible antiga saviesa
sorprenent-nos cada volta l'esclat
esglaiant-nos encara en sumar quatre boques
i goles fruídores i vagines bessones
així a quatre mans a quatre peus
molts crits en cada mínim monticle
de la pell.

A quaranta dits
puja l'amor lo color dels llavis. Esclatada
magrana oberta raja. Més ulls, més ulls,
més peus. Multiplicació de boques múltiples,
de mans dobles, quàdruples. I més dits
enfonsant-se sense repòs. Sense repòs,
sense neguit. Enfondint-se, passejant-se,
trenant-se; imants incalculables.
Sense repòs, sense neguit:
més ulls, més ulls, més peus,
més dits.

Una immensa llengua degota.

Dunes endavant, encetades, insistència de la llengua.
Incitades pells pèls encenen peluixos.
Vellutades esplugues coves lluminoses.
Sols tota una llengua, una immensa llengua
degota fruita per les fruites.

Intervencions públiques (2004)

Text curatorial | Equip FemArt

Ca la Dona presenta la Mostra d'Art de dones, FEM ART, que enguany celebra la seva desena edició.

La Mostra, organitzada des de Ca la Dona es construeix en torn dos eixos: la primacia del fet col·lectiu, de la posada en comú de les nostres individualitats per tal de potenciar la nostra força i la realització de les propostes artístiques des d'una perspectiva de gènere reivindicant el valor transformador del fet d'identificar-nos com a dones i amb les dones.

Aquesta suma d'esforços, de direccions i d'intencions que representa la Mostra, enguany s'ha vestit amb dos elements que la han donada forma. Per una banda el fet de primar més els valors del procés de creació artística i per una altra el paper de canvi social, de crítica i de reflexió que suposa el fet d'ocupar el carrer com a lloc de trànsit, d'estades, on trobem la vida.

Amb aquest proposta INTERVENCIONS PÚBLIQUES, des de el debat i la reafirmació de la nostra existència va viure el passat 26, 27 i 28 de març del 2004 tot un seguit d'accions que es van realitzar al barri del Raval de Barcelona, que vam escollir com a contrapunt al model de ciutat i de desenvolupament urbà que representa la posada en escena del Fòrum 2004; i també a la Bonnemaison tot establint un nou camí de col·laboracions amb el nou Centre de Cultura de Dones.

El ventall de temes proposats des de la Mostra van des de la crítica al model de ciutat des de la seva vessant urbanística, social, econòmica i de relacions humanes al valor de la solidaritat entre pobles, el valor de la paraula com a forma de nomenar els desigs, la utilització del cos com a lloc de resistències, de reflexió crítica, i la reinterpretació i paròdia dels símbols femenins retornant el poder a cadascuna de nosaltres.

Com cada any també la Mostra manté un espai per a la participació, el debat i la reflexió teòrica en el que aquest any participaran dones implicades en el feminisme des del món de l'urbanisme, la crítica i la història de l'art.

Text del catàleg | Aurora Justo Moreno (Col·lectiu de Dones Urbanistes) "Fer ciutat des del punt de vista de les dones"

Té sentit parlar de la perspectiva de gènere en la planificació urbanística? No són iguals les ciutats per a tots els seus habitants? Tenim la mateixa percepció al llarg de les diferents etapes de la nostra vida? És que els carrers no són neutres?

Viuen les dones la ciutat d'una manera diferent? Què pensen els planificadors sobre aquests temes? Hi ha una manera de fer ciutat des del punt de vista de les dones?

Mentre que en altres terrenys les desigualtats socials i de gènere han estat analitzades i reconegudes des de fa temps, les relacions espacials han conservat un estatus de neutralitat tècnica.

Així, les decisions sobre la ciutat adopten un caràcter de necessitat absoluta que fa que els ciutadans acceptin les seves transformacions com si es tractés de fenòmens naturals. Però, més aviat, l'erosió, les ruptures, les concentracions i les dispersions territorials, no són processos geològics, sinó econòmics i polítics.

Canvien seguint interessos. Interessos que poden entrar en col·lisió amb un dels principals pilars de la dimensió política, que no és altre que l'establiment de certa igualtat entre els ciutadans a través de la fixació de prioritats en l'organització social i en la distribució de recursos.

Si no s'estableixen criteris dirigits a una distribució equitativa de béns i serveis que garanteixi l'abast i l'efectivitat d'aquests a tota la població, o quan aquests no s'apliquen amb efectivitat, es generen fortes desigualtats entre els diferents grups socials pel que fa a l'accés a l'educació, a la salut, al treball, a l'habitatge, i es consoliden grups vulnerables i desequilibris espacials entre regions i entre barris dins de les ciutats.

Si analitzem el creixement de les ciutats espanyoles en els últims vint anys, s'aprecia una sèrie de característiques comunes que revelen que en la manera de fer ciutat no s'han inclòs, s'han diluït o no han estat eficaços els mitjans per aconseguir una ciutat més igualitària, convivencial i cohesionada, ja que aquesta manera de fer ciutat, per contra, ha tingut més aviat uns efectes devastadors sobre la vida a la ciutat.

Es planifica a gran escala, a partir de grans eixos articuladors i estructuradors que requereixen grans inversions en infraestructura viària que fomenten els modes de transport privat en detriment del públic; s'abandonen els cascs històrics en benefici de les perifèries, cada vegada més extenses i intransitables, la ciutat difosa, la fragmentació del territori; apareixen els grans centres comercials, en contraposició amb el petit comerç, que tanta vida proporciona als barris; es promou la ciutat a base de grans operacions urbanístiques, i aquesta promoció s'entén, moltes vegades, com la venda de la ciutat d'acord amb les tècniques del màrqueting: es ven una part de la ciutat, s'amaga i s'abandona la resta... És a dir, el model de ciutat que s'està configurant ha menyspreat les petites escales, que són, en definitiva, els espais on es desenvolupa la vida quotidiana. I, consegüentment, tot això té un gran efecte devastador sobre el teixit social.

Les conseqüències en la vida quotidiana derivades d'aquesta manera de produir ciutat no han estat iguals per a tots els ciutadans. Els grups socials més vulnerables són els que més hi han perdut: els nens, els ancians, les dones, els immigrants. Per a les dones, la vida a la ciutat és cada vegada més dura, menys segura, menys accessible, i se'ls nega cada vegada més l'autonomia.

Els estudis comparats home-dona d'usos del temps i de l'espai ofereixen una disparitat enorme entre les pautes de comportament d'uns i altres, les quals, en definitiva, reflecteixen que les dones viuen la ciutat d'una manera diferent. Les dones fan un ús de la ciutat més intens i diferent que no pas altres col·lectius. L'ús de la ciutat és cada vegada més complex i divers, i, a més, aquesta complexitat i diversitat estan caracteritzades per la continuïtat, ja que no són conjuntural i temporal, com les dels homes.

En la planificació de les ciutats no s'han tingut en compte —moltes vegades perquè són temes desconeguts per al planificador o perquè aquest intueix que tots els afers que tinguin relació amb la pràctica de la quotidianitat poden arribar a rebaixar la consideració tècnica del mateix— i/o s'han desvirtuat els canvis experimentats per la població femenina en els últims anys, cosa que ha generat un abisme entre les necessitats de les dones i la ciutat que es dissenya, cosa que també fa que s'agreugin els problemes relatius a la desigualtat entre homes i dones.

Avui dia no passa inadvertit que des de diferents organitzacions veïnals, professionals o associatives de diferent índole s'ha anat treballant, ja sigui des de l'àmbit purament local, ja sigui des del més global, en unes propostes de fer ciutat més d'acord amb les necessitats dels ciutadans i les ciutadanes, en contraposició amb aquesta manera de produir —en el sentit més estricte d'urbanitzar— les ciutats, i que conflueixen a fer una ciutat més participada, més habitable, més sostenible, més solidària i més cohesionada, on tinguin cabuda tots els grups socials, sense cap tipus de distinció, amb una distribució dels recursos millor i més eficaç, basada en les nostres realitats i els nostres desitjos.

Des del Col·lectiu de Dones Urbanistes, la nostra experiència en la realització de diferents activitats amb dones i, en concret, de diversos tallers amb la finalitat d'obrir un procés participatiu de les dones en el disseny de la ciutat —Pamplona, Lorca, Avilés, País Basc, Madrid—, hem observat que les dones demanen una adaptació de la ciutat a totes les activitats quotidianes, independentment del gènere o el grup social que les exerceixi, i també una disminució a curt termini de les disfuncionalitats existents, en benefici de les dones i de les persones que depenen d'elles, per tal d'evitar-les a llarg termini a tots els grups socials.

Text del catàleg | Pilar Bonet “Petites tragèdies domèstiques”

Parlar de petites tragèdies és un contrasentit. Les tragèdies són, precisament, accidents greus que afecten de manera irreversible els herois clàssics o les comunitats actuals. No tenen format domèstic. Però, aquesta expressió, la vaig trobar a l'atzar a les pàgines d'un llibre de Mònica Ceveido (Arquitectura i gènere: Espai privat / espai públic. Barcelona, Icària, 2003) mentre pensava un títol per a aquesta intervenció sobre l'art de les dones. No pretenia llegir res més. Tan sols vaig obrir el llibre a la manera dadaïsta per cercar amb els ulls clucs un terme o una expressió que servís de títol. Vaig posar el dit sobre unes paraules i, un cop més, el destí no em va traïr.

La frase em va sorprendre de seguida: «petites tragèdies domèstiques [...]» Un enunciat d'acord amb les intencions de la meua reflexió, amb aquells fets inesperats o previsibles que ens pertorben i condicionen, amb aquells moments i sobresalts que conformen el dia a dia, la quotidianitat, és a dir: la vida. I, de manera especial, la vida i la capacitat creativa de les dones, feta de petits moments i grans biografies.

Les nostres vides estan dibuixades amb grans fets anodins, amb pensaments intuïtius que s'escapoleixen dels discursos abstractes i transcendents dels models cartesians més positivistes per plasmar i descriure les experiències que són emotives, les tragèdies diàries més encoratjadores: ser una noia grassa, amb dislèxia i lesbiana, en un entorn marcat per pautes destres, estètiques làngüides i models sentimentals heterosexuales (Laura Aguilar); ser una dona moderna i crítica sota el règim conservador del món islàmic (Shirin Neshat); formar part de nous models de famílies lèsbiques en una cultura patriarcal i bipolar (Catherine Opie); ser una dona, filla i mare alhora, sota els patrons psicoanalítics repressius (Eulàlia Valladosera); ser una dona anarquista, amant de l'absurd, en un país de monarquies i protocols socials estrictes (Esther Ferrer)...

Les dones artistes, com les que acabo de citar i de les quals vull parlar, saben narrar les petites tragèdies domèstiques amb humor i sensibilitat, amb coratge i capacitat crítica, tenint un lloc destacat en aquest món en procés de transformació que cal saber habitar de nou i ja no il·lustrar a la manera dels vells models estètics i les grans tragèdies clàssiques.

Les pors (2005)

Text curatorial | Equip FemArt

La Mostra d'Art de Dones FEM ART, organitzada per Ca la Dona, continua un any més entreteixint aquesta xarxa que conjunta i intersecciona dones, feminisme, art, identitats, diversitats, espais expositius, pensaments crítics i transformació social.

L'espai que resulta de la Mostra té un gran valor de visibilitat per a les dones creadores i d'educació i d'innovació creativa, contribueix al desenvolupament del pensament artístic des de la nostra perspectiva com a dones, a la creació de xarxes d'intercanvi i comunicació i, en definitiva, un gran valor de transformació social, pel seu contingut de crítica del model sexista hegemònic en el món de l'art.

Enguany, la Mostra, que va tenir una convocatòria i una acollida extraordinàries, ha reunit més de quaranta artistes de diferents procedències i orígens: de Barcelona a l'Argentina, de Tarragona a Madrid, de Mallorca a Navarra, d'Aragó a Euskadi. Les aportacions artístiques, des de la pintura, l'escultura, la fotografia, la poesia, la instal·lació i la videocreació, ens presenten els seus apropaments i les seves disseccions de les pors, tant de les pròpies com de les que formen part de la nostra cosmovisió col·lectiva.

El big bang que poden generar les pors té com a resultat de la seva expansió temes com el vertigen que pot produir l'existència, la violència, les identitats, el dolor, els encotillaments dels comportaments socials, la sexualitat, la soledat, els mites i els contes, les religions, la mort, la no-ubicació, la pèrdua, les repressions, els amagatalls, els desequilibris o l'estrany.

Com d'altres anys, en aquesta explosió creativa ens acompanyen diferents visions, aquest cop des de camps com l'antropologia, la crítica cinematogràfica, l'art-teràpia o la creació escènica.

I, no podia ser d'altra manera, l'espai expositiu s'emmarca en diferents indrets de la nostra ciutat que aposten per la cultura i l'art de dones, com són el Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison i la galeria MX (Espai 1010), a més, és clar, de Ca la Dona.

Tal com ja hem manifestat altres vegades, el nostre repte és continuar donant vida a aquest marc de participació, d'intercanvi d'experiències i coneixements, de creació i de reflexió. Volem acabar confluint amb altres nuclis de treball de

dones artistes, crítiques i historiadores de l'art per tal de poder incidir en els discursos hegemònics del món de l'art, un món que abasta tant les institucions culturals com els circuits d'art jove, els centres d'educació d'art o l'Acadèmia .

No podem oblidar-nos de la casa que ens ha permès dur a terme aquest projecte, Ca la Dona, referent històric del moviment feminista a Barcelona i a Catalunya. Com la Mostra, es troba en un procés de creixement i expansió en el qual l'espai físic de què disposa ha quedat petit. S'inicia el procés de somniar i construir el nou projecte...

Text del catàleg | Dolores Juliano "Les Pors que cultivem"

Passàvem un cap de setmana al camp. Per la nit enceníem la xemeneia i les nenes van demanar que apaguéssim tots els llums i expliquéssim contes de por. Quan els vaig preguntar per quina raó els agradaven, em van dir: <Perquè són divertits, no fan por de veritat.> Tenien raó; l'escenografia de la port no és suficient per produir temor, i, en canvi, les coses que temem realment solen no tenir aspecte aterrador. Ens atemoreix més enfrontar-nos amb una crítica que no pas amb un perill, com demostren les imprudències que cometen els adolescents per suscitar l'admiració dels seus pares.

Tenir por és una estratègia per sobreviure. És el mecanisme que encén les alarmes davant les situacions de perill i permet acumular energia per defensar-se o fugir, que són dues respostes que faciliten la supervivència de qualsevol espècie animal. Però en els nostres ambients humans, és a dir, culturitzats, els antics mecanismes han perdut gran part de la seva eficàcia adaptativa. Els nostres temors només en petita manera responen a perills reals; en canvi, compleixen funcions d'adaptació social. No són respostes instintives a perills que ens amenacen, sinó conductes adquirides. Aprenem a témer, i aquest aprenentatge és diferent per a homes i per a dones, i forma part de l'adquisició dels rols de gènere.

El model socialment construït de les dones com a tímides i indefenses, tendeix a llegir com a <encant femení> la manifestació de conductes que escenifiquin temors, més valorats com més incongruents siguin amb allò que els provoca. Manifestar espant davant d'animalons inofensius, com la majoria de les aranyes i molts insectes, espantar-se davant de gripaus, granotes, ratolins o ratpenats, no només es fomenta mitjançant l'aprovació social, sinó que s'espera com a conducta adequada de qualsevol dona, pel fet de ser-ho. La manca de temors es veu com un dèficit sospitos de feminitat. Darrere d'aquests temors concrets, l'aprenentatge social dels quals està ben documentat, hi ha l'assignació d'altres temors que les dones han d'aprendre a interioritzar juntament amb el seu rol (i formant part d'aquest). Por a parlar en públic (cosa que garanteix la sobre-representació masculina respecte a aquesta qüestió), por a prendre la iniciativa en una relació afectiva (cosa que obliga a acceptar relacions desitjades per altres persones), por a destacar i a tenir èxit, por a la crítica social en general (cosa que és un reforç de les polítiques conservadores en matèria de gènere).

Però aquests dos plans de pors, el material i el social, es basen en una construcció que és més profunda i els dona suport: el temor -adquirit a través d'un aprenentatge social- a ser i desenvolupar-nos com a persones, a tenir la nostra pròpia sexualitat, els nostres projectes individuals, les nostres ambicions, el nostre món intern. Temor a nosaltres mateixes.

Moltes de nosaltres interioritzem com un risc o un perill, la manifestació de la nostra agressivitat o la nostra rebel·lia. Mentre que als homes se'ls estimula perquè la manifestin, perquè siguin <valents>, com un sinònim de <virils>, a les dones se'ns ensenya a ser dèbils i temorenques.

Com a conseqüència, desconfiem de les nostres pròpies forces. Fins a tal punt aquest discurs socialment construït ens amara, que encara que tinguem constància quotidiana del valor de les dones i de la seva capacitat per afrontar situacions difícils, tendim a considerar aquests casos com a excepcionals, i acceptem sense massa crítica relats que presenten altres dones altres dones com a dèbils, desvalgudes, temorenques, enganyades i necessitades de protecció. L'estereotip funciona millor com més allunyades del propi cercle estiguin les <pobres dones>, que en la majoria dels casos no tenen més límits ni mancances que els que provenen de ser <dones pobres>. A elles, materialitzades en els nostres dies en les immigrants del Tercer Món, els assignem acríticament tots aquells temors i limitacions que nosaltres sabem, que no patim, però que seguim creient que formen part d'alguna nebulosa <naturalesa femenina>.

Descartar els temors, atrevir-se a viure, assumir riscos, implica desaprendre allò après, arrencar d'entre les nostres sensacions més familiars la brossa de pors interioritzades que hem cultivat (que ens han fet cultivar) des de la infantesa. Potser les nenes que ara juguen amb la por aprenguin a perdre-li el respecte. És el prerrequisit necessari per créixer. Potser noves pors els impliquin nous desafiaments. De moment, tota redefinició dels rols de gènere implica una reformulació dels seus límits i dels temors que els acompanyen i sostenen.

Text del catàleg | Mercè Coll (Drac Màgic) "Els escenaris de la por en el cinema"

La por sorgeix quan experimentem un perill, real o fictici, que amenaça la nostra integritat o l'ordre habitual de les coses. Les imatges del terror són molt variades, però totes al·ludeixen a una transgressió com a origen del sentiment que provoquen.

Quan es traspassen els límits de la norma, del que és habitual, entrem en el domini de l'estrany, d'allò inexplicable que desestabilitza les nostres certeses.

Els temors més silenciats i repudiats es materialitzen quan aquesta realitat oculta dóna senyals de la seva presència o es personifica en criatures monstruoses.

La inquietud que ens produeix aquesta irrupció o la proximitat de la seva aparició imminent, no s'explica per unes característiques concretes de l'objecte o del personatge, sinó pels efectes que produeix en nosaltres. La característica principal del que ens produeix temor és, paradoxalment, la seva pròpia inconsistència o capacitat de despertar les fantasies més variades amb les quals hem recreat els nostres desigs més íntims, més ocults.

L'estranyesa es transforma en inquietud quan ens apropem al que ens és més familiar, al desig que fins ara havia estat amagat i que ara ens amenaça en projectar-se en la imatge que ens aterra.

En termes freudians, el que realment ens amenaça són les nostres pròpies pulsions, les sexuals i les agressives, que hem hagut de reprimir o sublimar

per construir la nostra identitat.

El cinema, des dels seus inicis, ha utilitzat la por com una força d'atracció que ens lliga a les imatges. La presència en la pantalla del que està absent físicament ens situa en una posició privilegiada per viure aquesta irrupció inquietant del que està normalment

ocult. La relació entre presència i absència, que la imatge cinematogràfica realitza amb un grau d'analogia extraordinari, facilita la pèrdua de límits necessària per a la irrupció d'allò fantàstic en la realitat, efecte que pot provocar l'admiració més intensa o el terror més sinistre.

Freud, en un text publicat el 1919, elabora el concepte de sinistre per definir una angoixa o temor que no és equiparable amb la por comuna. Ens parla d'una estranyesa inquietant que ens provoquen determinats objectes o situacions. Aquesta capacitat de ser afectades pel que és aparentment estrany s'explica pel fet que hi ha alguna cosa que reconeixem íntimament. El terme alemany "Unheimlich" té un doble sentit: per una part, significa el que és confortable i familiar, i per l'altra, ens remet al que està ocult i, per tant, ens és desconegut.

El sinistre, com a realització absoluta del desig, es produeix quan allò fantàstic té lloc en allò real o quan allò real assumeix un caràcter fantàstic. Determinades imatges del cinema provoquen aquest sentiment que ens altera i ens inquieta, ja que donen forma al que no podem dir ni explicar, a tota aquella realitat que no té forma, que no es pot representar ni formular. Allò de què parla el cinema de terror o qualsevol altre tipus de relat en el qual es fa visible el que hauria d'estar ocult, no és el perill real que viuen els personatges, ni l'horror que experimenten davant de les criatures monstruoses, ni la situació oscil·lant en què ens trobem quan s'han diluït els límits entre la realitat i la fantasia; del que realment ens parla és del retorn del que havia estat reprimat, del desig ocult que solament havíem pogut recrear a través dels escenaris facilitats per les nostres fantasies.

La pantalla de cinema representa l'altra escena, aquella en la qual habiten els nostres fantasmes, els autèntics protagonistes del drama que contemplem. Com l'escut de Perseu, que desvia la mirada de Medusa contra ella mateixa, les imatges anul·len

la carga mortífera del desig i provoquen l'espant i el terror com a senyals d'alarma per evitar la seva satisfacció prohibida. El que ens amenaça constantment en les imatges és l'emergència del desig prohibit. Podem tolerar la seva presència latent com a força que ens atrau i que manté la nostra mirada, el desig de mirar, però quan es fa visible solament pot tenir una presència monstruosa que ens espanta i ens fascina a la vegada.

La Casa (2006)

Text curatorial | Equip FemArt

En la present edició de la Mostra d'Art de Dones FEM ART, tenim molt a celebrar: 12 anys de Mostra, 16 anys de Ca la Dona, 30 de feminisme a Catalunya.

La Mostra es consolida cada any com un espai d'interrelació de dones, de dones artistes i de feminismes. Un indret des del qual volem afavorir la visibilitat de la diversitat de dones artistes que creen llenguatges nous que ens ajuden a repensar-nos, a dotar-nos de noves idees i, en definitiva, a transitar aquest camí feminista pel qual moltes de nosaltres hem optat.

Des de la referència d'aquest espai de dones, i com a premisses inicials que regeixen aquesta proposta en continu estat d'evolució:

- Es un treball en procés d'expansió que el que desitja en primer lloc -i com a premissa de treball des de l'art contemporani- és afavorir l'ambient i el context idonis per tal que les dones puguin mostrar el seu treball des de múltiples perspectives, on la diversitat de tendències en sigui la riquesa principal.
- El treball des del fet col·lectiu, l'intercanvi i la comunicació com a eines bàsiques per construir una mostra plural, mirall de les múltiples realitats que conviuen.
- Des del dubte, des del buit, buscant nous llenguatges i noves formes de crear, de comissariar, de coordinar, d'exposar.
- Buscar i afavorir el context propici per tal de poder actuar des d'un pensament i des d'emocions el màxim de lliures possible.

A Ca la Dona hem viscut un procés de creixement de grups, de sòcies i d'activitats que ens ha fet plantejar-nos la recerca d'un espai nou. I aquest espai cada cop té més forma i està més a prop. Aquesta obsessió ens ha proporcionat el tema de la Mostra d'aquest any: La casa.

Entenem la casa en un sentit ampli i divers, on la semàntica del terme és més oberta que la immediata imatge d'un edifici. La casa com a espais interiors, com a espais per a dones, com a construcció de lloc o no-lloc, en sentit abstracte i concret, tot allò que per a cada una pugui incloure's dintre d'aquest terme i concepte.

enguany, a la Mostra es trobarà l'obra de més de quaranta artistes seleccionades de les més de cent que es van presentar a la convocatòria. Com cada any i reforçant i potenciant els espais de dones a la ciutat, les podrem veure a Ca la Dona, al Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison i a la Llibreria Pròleg.

Com a novetat en aquesta edició hem creat extra FEM ART. La voluntat de créixer en l'acció, l'intercanvi d'experiències, la creació i la participació ens han conduït a trobar noves complicitats i a expandir la Mostra a altres espais d'art de la ciutat. espais compromesos que aposten per potenciar dones artistes. És en aquest marc on s'exposarà part de l'obra de dones artistes que també tenen un recorregut i un reconeixement en el món de l'art.

A més de les exposicions, seguim proposant activitats paral·leles per tal d'aprofundir en el diàleg i la difusió. Així, per exemple podrem assistir a taules rodones, conferències, cursos, xerrades, sobre el tema de la casa. Igualment coincidint amb les jornades dels 30 anys de feminisme a Catalunya, que tindran lloc els propers 2, 3 i 4 de juny, la Mostra ha volgut fer sentir les veus d'algunes artistes que als anys 1970 ja mostraven la seva obra.

Amb l'ampliació de la Mostra s'aconsegueix donar més visibilitat al treball de les dones artistes, es provoca més debat sobre art, dona i esfera pública i s'incideix així, de forma més contundent a canviar el sistema establert que oprimeix la llibertat de les dones. La Mostra vol incidir en el desig de moltes dones de construir un món on la cura dels altres, el respecte mutu, la convivència de la diferència en siguin font i riquesa per a la millora col·lectiva.

Per acabar, volem agrair a totes les persones que han fet possible la 12ª Mostra d'art de Dones, FEM ART '06 el seu ajut incondicional esperant que en les següents seguim treballant amb tant entusiasme, ja que sense la participació aquest esdeveniment no seria possible.

Memòria de les jornades | "Artistes catalanes als anys setanta" Ca La Dona

Dins del marc de la mostra d'art de dones FEMART que organitza Ca La Dona i coincidint amb les jornades de "30 anys de feminisme" vam organitzar la taula rodona "Artistes catalanes als anys setanta".

Vam convidar les artistes Mari Chordà, Elsa Plaza, Eugènia Balcells, Soledad Sevilla, la historiadora de l'art Assumpta Bassas i l'artista Maïs que va moderar la taula.

La nostra intenció era donar a conèixer - i fer-ne sentir la veu- les artistes que els anys 70 produïen obra en un context en que tot just arrencava el moviment feminista a Catalunya.

les artistes i el moviment feminista han anat fortament lligat bé dels anys setanta a d'altres països, sobretot al món anglosaxó. què passava a Catalunya? que feien les artistes? Com vivien aquest moviment i Quins eren els seus plantejaments? transcrivim tot seguit algunes de les intervencions de les participants a la taula.

Maïs, moderadora de la taula rodona

"per a mi, aprofundir en el camí recorregut per cada artista va ser un repte, però sobretot el que em va sorprendre i colpejar profundament va ser el fet que dones amb carreres professionals tan contundents patissin també la problemàtica de la resta de dones: la manca de ressò mediàtic, institucional, galerístic, fins i tot quan a formació queden excloses dels llibres de text que prioritzen sempre l'altre sexe i en recalquen la valoració econòmica inferior de l'obra. tenim en compte que aquestes dones tenen relacions familiars que interfereixen en el desenvolupament professional, ja sigui quant a compartir espais o temps. tot plegat implica unes interferències anímiques i emocionals, que moltes vegades aturen trajectòries resplendents."

Assumpta Bassas

"crec que la iniciativa de reunir en una taula rodona artistes que van començar a treballar en la dècada dels 60 i 70 a Catalunya per compartir vivències, relat i reflexions sobre les seves trajectòries va ser una idea encertada, encara que l'acte va pecar de certa improvisació i no va quedar prou clar l'objectiu i el valor de la trobada.

les artistes seleccionades van ser generoses en oferir-nos relats sobre les situacions personals i professionals viscudes i proposar reflexions diverses amb l'experiència guanyada amb els anys o des de l'experiència política de les dones. em va colpir sentir la duríssima experiència de Mari Chordà, artista i poeta catalana, Ara encara manté la seva cruïlla i ens continua deixant sense paraula. Vaig agrair el to de sinceritat i la serenitat d'un artista com Soledad Sevilla que avui en dia és una figura de renom molt coneguda i vaig pensar que caldria continuar escoltant-la també com a professora d'art. vaig gaudir i aprendre, com sempre, de la intensitat de les paraules d'Eugènia Balcells, qui mereixia sens dubte Més espai per poder donar a conèixer A les noves generacions de dones joves la seva extensa obra perquè estic segura que hi trobarien un referent molt fecund. vaig assabentar-me de més detalls de l'artista Elsa Plaza, literata polifacètica, nascuda a l'Argentina, que ens va fer riure molt amb anècdotes de la seva ciutat natal, de París i de Barcelona.

personalment vaig intentar aportar algunes reflexions que m'he fet durant aquest anys de recerca per a la meua tesi doctoral, que m'ha fet posar en contacte amb algunes de les artistes de la generació dels 60 i 70. n'és un exemple la relació puntual entre les artistes i el moviment de les dones d'aquell període al nostre país. també vaig explicar breument el projecte "La col·lecció d'art i punt d'investigació La Relació" que vam fundar juntament amb Elena del Rivero, Maria Milagros Rivera Garretas, M. Josep Balsach i Bea Espejo a Duoda, Centre de Recerca de dones de la UB, Precisament, per mantenir dues generacions en diàleg freqüent i sé que esdevingués una font de història i coneixement.

el problema de la taula rodona va ser el temps, massa breu, perquè totes teníem moltes ganes d'escoltar i de compartir reflexions, Com es va veure després en l'animat debat que es va establir amb altres dones de l'audiència, i com que trobades entre artistes d'aquesta mena, per fer memòria viva, no són gaire habituals, ens va quedar un cert gust "a poc" a la boca i la sensació que calia haver-ho preparat més per poder donar a conèixer el veritablement important. D'altra banda, vaig trobar desencertat que l'acte coincidís amb horari amb una gran quantitat d'altres activitats. quant a continguts, em va ser l'efecte què hi havia certa reticència a debatre a fons algunes qüestions complexes del moviment de les dones a Catalunya; alguna cosa ennuega el diàleg entre generacions per por de tocar temes conflictius relatius a la memòria o per por de topiar-se amb opinions contràries.

Elsa Plaza

"Mari Chordà i Dolo Pulido Em van convèncer perquè formés part d'aquesta taula on se suposa que hem de parlar de les artistes dels anys 1970. Al començament m'hi vaig negar, perquè no m'hi convidaven com a teòrica de l'Art si no per la meua obra. Vaig repetir-li a la Mari que jo no em sento artista i encara menys artista dels anys 70, època en que vaig arribar de joveneta a Europa i em dedicava a fer dibuixos per als grups de dones en que participava a París: el grup de Mulheres d e

Campnha, format per exiliades brasileres una xilena i jo, i després per a Petroleusses, la publicació d'un grup de dones del XVIII Arrondissement de París, i encara per les publicacions sobre feminisme de la Lliga Revolucionària francesa. de tot allò pràcticament no en conservo res ho he anat perdent tot en els meus nombrosos trasllats.

el fet que em costi tant definir com artista Em planteja Els interrogants següents: que considero que és una artista? i com és que no m'hi sé identificar?

però com que participo en una taula que tracta el tema intentaré pronunciar-m'hi: és artista la persona que treballa amb conseqüència, determinació i coherència? (no coherent amb ella mateixa sinó en ell sentit de perseverança) i que es val d'uns instruments específics Amb que realitza una obra creativa? i es clar, A mi no em distingeix ni la coherència, ni la determinació, ni el fet de ser conseqüent. els meus dibuixos i les meves pintures són fruit d'entusiasmes Momentanis, tot just guspires en mig del quefer múltiple on s'inclou netejar la casa, tenir cura de la meva filla, Anar a comprar i buscar constantment els mitjans necessaris per poder sobreviure econòmicament. la meva creació són escapades sense coherència. per això gairebé vaig esdevenir il·lustradora, gairebé dissenyadora tèxtil, gairebé experta en sociologia de la moda, gairebé pintora I ara per poc gairebé novel·lista... però no sé si arribaré a sentir-me alguna cosa en concret, sempre es dona alguna circumstància laboral econòmica o familiar que interromp el que podria esdevenir la meva dedicació.

pot ser que el meu origen també hi tingui a veure. Soc filla de proletaris emigrats del Camp a la ciutat i la primera, com a mínim de la família coneguda, que va rebre formació Universitària i amb vel·leïtat de transcendència. els meus anti-models eren les dones del meu barri, de casa meva: La meva mare, somiadora eterna d'altres mons que apareixia a les novel·les que devorava mentre les mans li feien sempre olor a lleixiu i es notava del fred el cos de tant rentar el pati i del desamor. Jo volia ser escriptora com la Jo March, la germana de *Little Women*, el meu primer model. de pintores no en coneixia cap, però sí que s'havia d'una escultura molt coneguda al meu país, Lola Mora, però com podia haver estat el meu exemple? la seva obra era inimitable i massa allunyada: els monuments de marbre de la Font del Congrés, la Pàtria, la Llibertat, les ondines de la Costanera, obres totes elles grandioses. Lola Mora, que la meva mare anomenava, no era cap dona, sinó una entitat, una societat anònima, què sé jo, alguna cosa inabastable i intangible. Jo March m'era més propera i per això vaig començar a escriure. també vaig començar a dibuixar, com ho fan totes les nenes, i provava d'imitar les cobertes de la revista *Para Ti* de Raúl Manteola, que era la meva preferida.

i potser perquè no vaig ser cap alumna llumenera de ciències, però sí de lletres, I per què la meva mare em portava al Museu de Belles Arts, se'm va ocórrer d'entrar a l'Escola de Belles Arts justament en el moment que es considerava que la pintura de cavallet havia mort i a Buenos Aires - amb el suport de El Instituto Di Tella, un centre d'experimentació que en aquell moment va jugar un paper decisiu en la difusió de les noves tendències de l'art contemporani-, s'hi organitzaven els primers happening de la mà de Marta Minujin. per l'escola van passar artistes com ara Polesello, Nicolás Uriburu, una parella que es deien Delia i Pablo Mesejian, i molts i molts altres pintors de la Nova Figuració, gent com ara Renata Shusheim, Nacha Gevara, Roberto Villanueva, Marilú Marí que ens apropaven les darreres tendències En Art, Teatre i dansa. va ser d'aquesta manera que el Di Tella, durant els pocs anys en què vam poder gaudir-ne, ja que l'any 1969 el van tancar per ordre del govern militar, ens va servir per obrir-nos a un món creatiu de la transgressió, més enllà del rectangle a l'oli que ens proposaven a l'escola de Belles Arts. però aquestes propostes eren difícils per a nosaltres, filles dels barris proletaris: on i per aquí i per què hauríem d'organitzar un happening? com podíem aconseguir les eines que exigia l'art cinètic?

però va ser justament la visió d'allò el que em Va impulsar a continuar per aquell camí, més aviat salvatge, de la vida. la Ventura era crear, imaginar més que no crear una obra amb sentit. Es tractava d'experimentar una vida diferent a la marcada pel destí de classe i de sexe. El rock, i sobretot la música dels Beatles, hi van ajudar molt.

Hi va ajudar també el fet de sentir-me dona, dona jove a Buenos Aires i amb ganes de ser diferent, cosa que era molt difícil.

com ja he dit, la meva mare i les dones del barri servien de contra-model. Però la meva mare també em va apropar Els coneixements bàsics del malestar feminista, No només perquè ho dia va la seva condició de mestressa de casa i la monotonia d'aquesta presó, sinó per la manera que tenia de comentar-la. la seva tribuna era el pati o la cuina, mentre la ràdio difonia tangos tot el matí i radionovel·les de les dues fins a les set de la tarda. cada vegada que la meva mare escoltava aquell tango que tractava d'un tipus que es troba Casualment amb l'antiga amant i la veu "Flaca trescuarto de cogote una percha en el escote bajo la nuez (...) Se reprocha a sí mismo: Y pensar que hace diez años fue mi locura (...), que eso que hoy es un cascajo fue la dulce me tedura donde yo perdí el honor, que hechizado por su belleza le quité el pan a la vieja me hice ruin y pecador" etc. Llavors La meva mare contestava no sé si al cantant o a algun interlocutor imaginari, o potser a mi: "Si ella està feta coca, imagina't com deu estar ell, després de deu anys de lladre, de traïdor i de borratxo." I també contestava així a Carlos Gardel quan deia: "Victoria, cantemos victoria estoy en la gloria se fue mi mujer", "doncs la més feliç serà ella, que ja el plorarà en un altre tango" I encara molts altres... Hi havia aquell tango on l'autor demanava a la mare que li fes el mate ben amarg, que li posés més llenya al foc i que li donés la guitarra, llavors la meva mare contestava "Quin penques, ell estirat al llit i la mare que netegi i a sobre li passi les coses..." La mare em feia prendre consciència de tot allò mentre ella escombrava i preparava el menjar mentre la ràdio sonava i allò En teoria indiscutible - les lletres dels tangos- ella se sentia obligava a contestar.

va ser ella qui em va parlar d'Alfonsina Storni, una de les millors poetesses d'Argentina, Socialista i feminista. em va explicar la seva història, no sé si és certa o no, però que m'agrada recordar. aquesta és la biografia d'Alfonsina segons la meva mare: "l'Alfonsina era molt pobre i des de molt jove que va començar a treballar en una fàbrica. sortia de matí per agafar el tramvia per anar a treballar i sempre passava molt de fred, perquè els diners no li arribaven ni per comprar-se res d'abric. Un dia va trobar a les escombraries un llibre de poemes, el va llegir i en aquell moment va decidir ser poeta. I va tenir un fill sense estar casada, va ser valenta i el va voler tenir". em fa l'efecte que aquesta història és la de la meva mare imaginada més que no la d'Alfonsina, l'únic que ella sí que es va casar i no va poder escriure poesia. Però ella, l'anti-model, em donava als elements per construir me com una dona diferent.

crec que els meus dibuixos dels 70, el viatge cap a Europa per buscar-hi allò que Beauvoir en diria transcendència per fugir del destí de la immanència; l'apropament conseqüent al moviment feminista, primer a París i després a Barcelona van

nodrissa de tot allò, i el que faig, imagino i provo pas a pas sorgeix del que he explicat que van ser els meus orígens. no vaig conèixer fins molt més tard les artistes plàstiques com ara Judy Chicago o Abramovic, ni tan sols coneixia l'obra de Yoko. a París llegia l'única dona que publicava les tires còmiques regularment al *Nouvel Observateur*, Claire Brétécher, però al començament no l'entenia perquè feia referència a una societat molt francesa i jo tot just acabava d'arribar. quan vaig arribar a Barcelona la primera dona que vaig conèixer i amb qui vam ser llavors molt amigues, Tot i que amb els anys després ens vam anar allunyant l'una de l'altra, va ser MariKa, Maricarmen Vila, que dibuixava còmics i per això jo també vaig intentar expressar-me amb aquest mitjà. més tard, gràcies a ella i a La Sal, vaig conèixer Montse Clavé. Aquesta és la gent, aquests són els paisatges i els esdeveniments que m'han convertit en l'híbrid que soc i que a voltes dibuixa o pinta i que ara escriu.

Soledad Sevilla

“Tot i que l'arrel espiritual de la meua feina pertany a la natura, la seva factura a la realitat quotidiana “

Vaig sentir gran satisfacció de poder compartir amb vosaltres el record d'uns anys tant viscuts i sentits de maneres múltiples per cadascuna de nosaltres. em sembla que encontres com aquest de la taula rodona de la Mostra d'Art de Dones FemArt 06 són molt importants per rememorar allò que vam viure i la manera com ho vam viure.

Com vaig escriure al colofó del catàleg Soledad Sevilla 2004-2005: “Cada vegada més res existeix si no compta amb la confirmació de l'existència que li atorga la imatge” Ara encara hi afegiria que també cal mantenir Viva la memòria i saber transmetre-la mitjançant el diàleg i l'intercanvi continu entre generacions.

Finalment, Mari Chordà ens va parlar de la seva implicació directa al moviment feminista, de La Sal, de l'activitat emergent del moviment, etc. A les Jornades també hi vam poder veure dues de les seves obres actuals.

El temps (2007)

Text curatorial | Dolores Pulido

El temps és un políedre que ni es veu ni es toca. Imperceptible, però present. Marca i ordena les nostres vides, les nostres identitats, els nostres sentiments. Aquestes cares del temps reflecteixen infinites dicotomies: continu-discontinu, objectiu- subjectiu, jove- gran, moviment- quietud, finit- infinit, principi- fi, present-passat, mòbil - immòbil, relatiu- absolut, subordinació- revolta, so- silenci.

Però aquestes cares no són planes. Moltes d'elles són convexes i còncaves. Parlen d'un temps que ens lliga amb l'exterior i amb l'univers i d'un temps interior i íntim.

El temps objectiu, el que és comptable, té una profunda relació amb el temps subjectiu, el nostre temps intern. Està lligat a la nostra consciència de duració i a com vivim els nostres sentiments.

Els debats sobre el temps són antics. Les diferents teories sobre el món físic sovint es presenten com a hipòtesis de les concepcions del temps i de l'espai.

La percepció del temps forma part, també, del món físic de la causalitat i del món social. De la construcció i sentit del passat i del futur. D'aquí per exemple que la llengua, com a eina de comunicació social que reflecteix i construeix pensaments mostris, en diferents societats amb diferents conceptes de temps, varietat d'usos verbals entre els passats, els presents i els futurs. Només cal que pensem en les diferències temporals de les conjugacions verbals de llengües com les germàniques en contraposició a les romàniques.

La percepció temporal - aquest sentit subjectiu del temps- està mediatitzada per l'aprenentatge, l'experiència, l'ambient social i físic, la cultura i la realitat de cadascuna. El temps subjectiu es refereix a com rebem i transmetem el temps i difereix del que seria el temps objectiu. Així, a diferents circumstàncies, diferents percepcions.

L'edat és un factor que canvia la percepció temporal. La percepció d'una hora no és la mateixa per a una nena que per a una adolescent o una persona adulta. Hi ha canvis cognitius i d'aprenentatge en la comprensió de la natura abstracta del temps.

Però no és només l'adquisició de nocions cognitives, sinó l'acumulació de quantitat i varietat d'experiències el que acaba influïent en aquesta percepció del temps. Si partim del fet que les dones tenen una diversitat més gran d'ocupacions i treballs que els homes, observem que hi ha un major nombre d'associacions per temps reals. Les hores se'ns fan unitats “precioses”, que poden donar molt de si, com a idea a priori.

És evident que aquesta concepció subjectiva del temps ve marcada per una realitat d'usos de temps diferents i asimètrics entre dones i homes.

Des del feminisme s'han produït diferents aproximacions sobre el temps i les dones. Debats que posen sobre la taula conceptes com divisió sexual del treball, treball productiu i remunerat enfront del treball reproductiu no remunerat, polítiques públiques d'intervenció en el temps social, conciliació. Debats que posen més l'accent en el sentit simbòlic, que es refereix als projectes vitals de les dones, molt diversos i heterogenis, amb una continuïtat que no diferencia dies festius dels laborables i sempre marcats per les necessitats de les altres persones i la inexistència del temps per elles mateixes.

Alguns grups, com un de casa nostra, “Dones i treballs”, analitzen els models d'ús del temps masculí i femení “en funció de les diferents formes de participació en les feines i les diferents maneres d'entendre les necessitats i les dependències entre dones i homes”.

Plantegen que la relació de les dones amb el món del treball ve determinada i molt influïda per les tasques de la cura que s'assumeixen dins el cicle vital.

Arriben a la conclusió de què cal una profunda transformació de la societat en la què el valor de la cura sigui l'element conformador i organitzador de la vida social, de les relacions laborals“... de manera que els horaris i jornades laborals haurien

de anar-se adaptant a les jornades domèstiques necessàries i no a la inversa, com es fa actualment.” Una idea que va més enllà de les polítiques d’igualtat i/o de conciliació plantejades per les institucions. És necessària una nova organització del temps i de l’espai, en la què les necessitats de cura i benestar de les persones vertebrin la societat. Posant en un lloc central el valor de la cura en els processos socials. Aquesta transformació del paradigma requereix un canvi de prioritat, un canvi dels valors, que s’allunyen de l’objectiu de la lògica del benefici i es centren en les condicions de vida de les persones.

Per altra banda, des d’alguns discursos feministes, es reivindica la idea de situar el debat del temps des d’un partir d’una mateixa, des de la llibertat femenina, tot evitant caure en apropar-nos a la idea del temps des d’una visió explicada en clau de discriminació a través dels temes conciliació i flexibilitat.

Iaia Vantaggiato a l’article “El temps que em queda. Relació entre el temps de la necessitat i el de la llibertat”, planteja que hi ha una nova situació del mercat laboral, anomenada “postfordista”, en la qual hi ha un canvi significatiu del model econòmic industrial cap a un model de serveis i marcat per una profunda feminització del món del treball.

Feminització no només per la incorporació de les dones en el món del treball, sinó que “els coneixements i la comunicació constitueixen la matèria prima del procés productiu”. Es dona més valor a allò immaterial, a les relacions, a la capacitat de comunicació, al llenguatge, característiques de qualitats femenines.

És un model de disponibilitat, d’entrades i sortides del mercat laboral, marcat per la mobilitat, la flexibilitat i la marginalitat. La formació es converteix en permanent i queda superada l’antinòmia temps de treball, temps de vida.

L’autora planteja que al voltant del tema de la flexibilitat laboral hi ha contradiccions, perquè mentre que per una banda “de la flexibilitat a la precarietat hi ha un pas”, per l’altra molt sovint pot expressar els desitjos de les dones i que aquesta pugui ser una opció voluntària.

Amb aquest text només volem introduir alguns dels debats encetats al voltant de la idea del temps, per tal de poder crear diàleg i conversa, on la prioritat sigui escoltar, entendre i aprendre de la diversitat d’opinions i així poder afavorir el canvi i l’evolució cap a una millora de l’ús del temps de totes i tots.

Cuidadania (2008)

Text curatorial | Equip FemArt

“Salió así, por azar, pero la cosa es que ahí está... Ocho de Mayo de 2004, inauguración de cierto centro vecinal en cierta casa por rehabilitar en cierto barrio de cierta ciudad... ¿qué pasa?, ¿qué pone en la placa?: “El día 8 de Mayo quedó inaugurado este centro vecinal teniendo el poderío las vecinas y vecinos del barrio de pumarejo para uso y disfrute de la ciudadanía” Lo pillamos al vuelo, con la ligereza que dan los guiños. Un concepto que no pertenece a nadie, que espera un proceso colectivo de construcción”
Carolina Junco, Amaia Pérez Orozco, Sira del Río. CGT – Comisión Confederal contra la Precariedad

L’Amaia Pérez Orozco, de la Eskalera Karakola (la okupa de dones, a Madrid), ens va explicar precisament aquesta anècdota a una intensa xerrada debat aquí a Ca la Dona, organitzada amb Dones i Treballs.

I així, quan ens proposàvem a fer la postal per a la convocatòria del FEMART d’enguany, l’atzar de la recerca internàutica ens va fer retrobar amb l’Amaia, a través d’aquest text linkat aquí dalt i citat més a baix.

Va ser un d’aquells debats que deixen empremta. Allà es va suggerir la possibilitat de fer que els vuit de març de Madrid i Barcelona tinguessin el mateix tema, precisament la ciudadania. Dones i Treballs hi tenen un paper important, en tot això... ja fa anys que hi estan treballant, de fet. Precisament l’octubre d’enguany hi dedicaran unes jornades.

I el FEMART, a la recerca anual de tema, es va veure inspirat també per aquella trobada amb l’Amaia i les de Dones i Treballs, i pel furor ciudadà posterior. I perquè moltes de nosaltres destinem moltes energies a la cura i voldríem ser, també, ciudadaness.

“La ciudadanía como una forma de reivindicarnos sujetos en una sociedad que ponga la sostenibilidad de la vida en el centro, que se organice en torno a las necesidades de las personas. Poner el cuidado de la vida en el centro, el cuidado de las vidas, de todas, sin que sea posible excluir ninguna, sin que sea posible excluir a nadie. La ciudadanía sólo puede ser un concepto universal, aplicable a todas y todos, reconocer derechos a unas no puede hacerse en base a la negación de derechos de otros. Se trata de reconocer a la gente en su diversidad, reconocer la vida en su pluralidad y en la imposibilidad de encorsetarla, de reducirla a normas. Y, desde ahí, destronar a los mercados, transformar la organización social, instaurar las necesidades de las personas, los cuidados a las personas, como nuevo eje colectivo. Hablar de ciudadanía es poner la vida en el centro de la organización socioeconómica, haciendo responsable a la sociedad en su conjunto de su mantenimiento y destronando a la hoy dominante lógica del beneficio”

Text del catàleg | Marta Darder “Cuita-dones”

“Presento las fotos de mi hermana -tiene cuatro hijos y vive en medio del monte al otro lado del Atlántico- y como las tengo aquí... las presento a la Mostra. Ella no lo sabe...” comenta Cecilia en arribar a Ca La Dona per a la convocatòria de la FEMART’08. “I la teva obra? L’has portada?” li preguntem “No he tenido tiempo, el año próximo será” somriu contenta la Cecilia.

M’he aturat al mig del carrer amb el cor a la mà. Tinc molta pressa. Hi ha un home estirat a terra amb les mans i el cap plens de sang. Amb la mà al mòbil pico a l’interfon tal com ell m’ha assenyalat “Sra. Montserrat el seu marit ha caigut, tot està ple de sang...” Truco l’ambulància, tothom està neguitós... L’ambulància no arriba. “La guàrdia urbana ja s’apressa...” apunta una ciutadana diligent. 15 minuts més i tot resolt, la urbana ha trobat l’ambulància perduda i han vingut totes dues al carreró. L’accidentat a l’hospital “Em deixes que et convidi a una cervesa?”

He fet suc de taronja i l'he portat a la tauleta de nit. Quan es desperti se'l podrà prendre abans d'anar a treballar. Vitamina C per començar el dia i un petó. No li dic "cuida't" ja sé que ho farà. Procuo no fer-li la traveta abans de baixar les escales... La Montserrat es dutxa cantant "Oju! Cuidadu!" i se'n riu dels "introjectes" mentre pinta el gran ull que tot ho veu.

"Tu no sales", "Te odio", "Ojalà te mueras", "Maledetta femmina", "No me digas que fue amor", la cura, la relació, els espais, l'habitar, respirar, deixar viure, tot plegat ho aconseguim "Aguantando el tipo" i ho sostenim en el dia a dia en els "Premiers soins" i les "Santes mestresses de casa", especialment "la infermera" hi contribueixen justament amb les "Ety/entomologies".

Molts inputs, molts impactes, "Empelts", "Reacció/Simbiosi", "Reconstrucción", "Destronado al Principe Azul", "Rituals de Sanació", "Cidadania d'anada i tornada",...
"La comida está servida"

Tingues cura de tu. Tingues cura de la teva pròstata, del teu cor, de la teva cel·lulitis, del teu fetge, dels teus pulmons, de les teves arrugues. Corre, menja cinc verdures al dia, dibuixa. Tingues cura d'altri: ofereix el teu cor, les teves aurícules, els teus ventricles. Estima l'altra com a tu mateix. Tingues cura de tu, però no massa: l'hipocondria està a l'aguait - un dia ompliràs amb aigua mineral la bossa d'aigua calenta. Fes la compra a la teva veïna. Somriu als desconeguts. Duu flors a les tombes. Pensa en els altres, però no massa. Deixa'ls viure també. Tingues cura de tu i dona't plaer - dibuixa! Dibuixa totes aquestes cares, tots aquests cossos que et fascinen. D'acord, també hi ha els dies sense: et baralles amb aquest cap, amb aquest braç, amb aquest peu, amb aquesta cama. No te'n surts amb aquesta merda de nas, se't gira feina, aquesta mirada parla tant com la d'un lluç mort. I després hi ha els dies amb, del tipus comunicant, tu dibuixes i vet aquí! l'altre surt del paper. Màgic. Amb el carbonet, amb el llapis, acarones aquest cap, aquest braç, aquest peu, gires al voltant d'aquesta cuixa, atrapes aquella ombra, allà, al racó de l'ull, i després tot el model. Hop, transferi! Com una calcomania, com un joc d'infants, com l'infant que encara ets, i sobre el paper, allà, totes aquestes criatures, gairebé tan maques com la canalla que no has fet.

Claire Maupas "Tingues cura de tu"

Text del catàleg | Dones i Treballs "Manifest del 8 de març de 2007: Jo em i et cuido. Tu em cuides...La cuida és un dret"

La cura, la dependència i les necessitats formen part de la vida, de totes les persones i del conjunt de les relacions humanes i socials.

La cura té a veure amb la sostenibilitat de la vida, el benestar de les persones i amb la manera com cobrim les necessitats bàsiques quotidianes: subsistència, protecció, afecte, coneixement, participació, descans, creativitat, identitat, llibertat... Entenem la dependència com aquella situació en la qual no podem, o no volem, atendre les nostres pròpies necessitats o no establim relacions de cura recíproca amb altres persones.

La cura i la dependència tenen cos sexuat, perquè, malgrat la seva universalitat, dones i homes ens situem de manera diferent davant d'elles. Les dones, més enllà de la nostra diversitat econòmica, ètnia, laboral, a la nostra pràctica quotidiana participem molt activa i decisiva en la sostenibilitat de la vida, del planeta i de l'economia.

Aquest treball de cura de les dones, malgrat la importància personal i social que té, ha estat invisible, infravalorat i devaluat.

En la necessitat social de cura ha estat, i és, decisiva la participació de les dones migrades amb la seva feina desenvolupada moltes vegades en condicions de precarietat extrema.

Les dones immigrades fan el treball de cura de les persones perquè la nostra societat, no ha sabut, o no ha volgut, donar resposta a aquest tipus de dedicació des de les seves pròpies possibilitats. Moltes dones immigrants, per fer aquest treball, deleguen la cura de les seves filles i fills i de les seves persones més properes a xarxes socials dels seus països d'origen, formades també per dones. Així cal fer visible la globalització de la cura, al mateix nivell que la globalització política i econòmica. La ferma posició de les dones per la cura i la sostenibilitat de la vida també ha estat i és present en els conflictes bèl·lics, tot afirmant que la pèrdua de vides humanes és un element de destrucció del nostre futur i treballant per la recuperació del diàleg entre les parts enfrontades i entre les dones que segueixen tenint cura de la vida als dos bàndols. Aquestes experiències han fet possible desenvolupar projectes d'escolta atenta, de diàleg i d'humanització de les relacions per trobar una sortida al conflicte com ho estan fent les dones d'Ahotsak i el moviment feminista del País Basc.

Els desitjos de les dones, per una banda, i la precarietat a l'ocupació, les diferents formes d'estructuració de les xarxes socials familiars i la manca de suport per part de les administracions públiques, per una altra, han desequilibrat l'anomenada divisió sexual de treball i la falsa divisió entre el que és públic i el que és privat. Per a les feministes això és una crisi social que requereix repensar la societat per posar en el centre la vida de les persones.

La resposta del govern enfront d'aquesta crisi ha estat l'anomenada "lleï de dependència". Aquesta lleï tindria de positiu el reconeixement del dret individual de les persones a ser ateses quan són dependents i que intenta resoldre les situacions més límits de la dependència. Però el mateix concepte de dependència és excessivament biologicista i la lleï contempla bàsicament les situacions irreversibles, neix amb recursos totalment insuficients, no és universal, no incideix en el trencament del model de la divisió sexual del treball, potencia la continuïtat de l'assignació del treball de cura a les dones i presenta un llarg etcètera de problemes. Les dades que disposem de com es desenvoluparà la lleï assenyalen el desenvolupament d'una xarxa privada d'atenció a la dependència que pugui aprofitar la mà d'obra immigrant o la de les cuidadores familiars en unes condicions laborals caracteritzades per la precarietat.

Proposem al conjunt de la societat reflexionar sobre els drets de cura i la ciutadania. Volem cercar i recuperar diverses experiències de les dones, per tal de fer camí i avançar cap a la transformació de la societat i aconseguir que l'atenció de les necessitats de les persones i la sostenibilitat de la vida estiguin situades al centre. I per aconseguir-ho cal el repartiment dels treballs entre homes i dones.

Exigim de les polítiques públiques que, a partir del reconeixement i valoració de les experiències de sostenibilitat de la vida portades a terme per les dones de forma quotidiana, posin els recursos socials al servei de les necessitats de les persones i no en funció del benefici i de la rendibilitat econòmica del mercat.

També volem i exigim la transformació de la vida quotidiana de les ciutats per tal que l'organització urbanística, els equipaments, la mobilitat, els espais per la relació i la cura, les xarxes ciutadanes i els espais de suport social donin resposta a la necessitat de cura individual i social, segons l'experiència de les dones i del moviment feminista. I també volem transformar la relació i les contradiccions entre el treball assalariat i els drets de cura. Denunciem la precarietat en l'ocupació, en les seves múltiples expressions, el temps de treball i la seva distribució, la valoració social de diversos treballs,...

Aquests són elements clau de les desigualtats socials que tenen color, estan tenyides de gènere, en una societat patriarcal.

Text del catàleg | Isabel Hernànderz "L'art de la cura"

Ciudadania, administració, cuidania, ... podríem anar intercalant aquestes o altres paraules diferents i no ens seria gens fàcil trobar la manera de definir la particular relació que, molt sovint, s'estableix en un territori determinat entre treballadors i treballadores de l'Administració i la cuidania o, dot d'una altra manera, entre ciutadans i ciutadanes, com és el meu cas, que formen part d'entitats que treballen al barri i pel barri del Raval.

En aquest sentit és important definir un estil, una forma de comunicació, un camí encisador que ens apropi a tot allò que compartim i que sempre, estic convençuda, suma més que les divergències.

I per poder definir aquesta singular relació em sento molt més còmoda si la descriu en termes amorosos. Perquè, en definitiva, l'art de la cura no és altra cosa que un acte d'amor. Però, en aquest cas, vull assenyalar, i segur que estareu d'acord amb mi, que no és el mateix l'enamorament que el procés de l'amor.

Les relacions que establim amb les entitats són un camí a recórrer conjuntament, de mutu consentiment, amb decidida entrega, on el mirall de l'altra ens retorna una imatge real, de cares i matisos diversos, incloent aquests, que la quotidianitat fa menys amables; és a dir, engendrem un procés amorós, que necessàriament ha de ser compartit, perquè aquest procés, a diferència de l'enamorament, ha de ser correspost, s'ha de nodrir. És per això que treballar amb les entitats, amb la seva gent, ve precedit d'un raonament conscient de voler créixer, de donar-nos, d'anar construint de mica en mica la cuidania.

Text del catàleg | Montserrat Rifà Valls "Narratives visuals de la cura i del treball en la formació de subjectivitat de les educadores"

La inscripció de la subjectivitat/diferència en les històries i sabers de les educadores de la infància en la modernitat i la postmodernitat

En aquest text es presenta una recerca que desafia les visions dominants de la infància, la maternitat i la cura en el marc de la formació i del treball de les educadores d'escola infantil, a partir de desenvolupar un projecte que qüestiona les posicions subjectives dominants/dominades de gènere, edat, treball, classe social, família i diferència cultural. En un context com aquest, adquireix una especial rellevància la formació de les educadores en les estratègies, coneixements i processos de la investigació històrica, per a analitzar críticament l'emergència dels discursos de la infància moderna que predominen a l'escola i que sovint es presenten com universals i trans-històrics.

Per començar, analitzar el gènere i les relacions de poder en les pràctiques de l'art en la modernitat i la postmodernitat per a estudiar com la classe social ideava/idea ordres de l'estructura de la diferència sexual en les vides dels/de les artistes ens permet explorar com funciona l'estructura del patriarcat, quins espais són representats i creats a través de l'art, i com ens posicionen/posicionem com a dones i com a cuidadores. Aquesta tasca ens permet com prendre els mecanismes de producció de visualitat del patriarcat, amb la finalitat de subvertir-los i de significar-nos a partir de narrar les nostres pròpies històries i contribuir així a la creació d'un arxiu visual de pràctiques feministes de la cura i del treball.

L'estudi històric de la representació de la cura i la infància: la deconstrucció crítica del dispositiu de feminització en els modes de producció de visualitat/pedagògics

En el camp de la investigació genealògica i la sociologia del gènere, Julia Varela (1997) també ha estudiat com la imposició del matrimoni cristià, la institucionalització de la prostitució, el naixement de les universitats cristianes-escolàstiques i la formació de l'ideal de dona cristiana proposat per alguns humanistes són alguns dels sòlids pilars sobre els quals les autoritats religioses i civils van tractar d'erigir una nova identitat sexual i moral, que va resultar ser fonamental per a la formació d'un nou ordre social capitalista: la dona burgesa. En els contextos de la formació de la subjectivitat de les educadores, sovint s'estableix una correlació naturalitzada - que és precís desmuntar- entre la figura històrica de la mare i el paper que les educadores desenvolupen com a cuidadores, principalment en els espais d'aprenentatge de la primera infància. Varela considera que, per a pensar la modernitat, cal tenir en compte l'inconscient simbòlic i sexual en la invenció de la dona burgesa *versus* la dona treballadora, i per això ens proposa l'estudi del "dispositiu de feminització" que podríem aplicar tant en l'anàlisi històrica de la producció de la diferència sexual en els espais representats de la modernitat parisenc com en els espais de la formació i de treball de les mestres.

En el terreny de la història crítica i feminista de l'art, a través de l'aproximació que Griselda Pollock (1999) fa a l'obra de Cassatt i específicament sobre la representació de les dones en els espais públics i privats, es posa de relleu com la feminitat en el segle XIX, en les seves formes específiques de classe, es manté a partir de la polaritat entre la imatge de la verge/la prostituta, una representació mistificada dels intercanvis econòmics en el sistema de parentiu del patriarcat, on el matrimoni -

i el que esdevé fora del matrimoni - hi tenen un paper clau. D'altra banda, la tasca d'estudiar històricament l'organització política i sexual de la mirada, és la que ha possibilitat la reinterpretació dels espais domèstics de la cura com a espais de treball i no com a situacions naturalitzades de la maternitat, com succeeix en la interpretació dialògica que Griselda Pollock (1999) realitza de l'obra de Mary Cassatt de 1902 que duu per títol "Mare jove cosint o nena petita recolzada en els genolls de la seva mare".

La producció de narratives visuals de la cura i el treball com una forma d'empoderar les subjectivitats i els sabers de les educadores

Com una estratègia per a dialogar amb les representacions contemporànies de la cura, podem generar intertextualitat entre les obres de Mary Cassatt i, per exemple, la investigació activista de *Precarias a la deriva*. Aquest grup explica, vídeo-gràficament i a través de la narració de la seva investigació, com s'ha produït una transformació en la cadena de cures a partir de la ruptura amb el model fordista de la família, que relegava la dona a la llar, contribuint gratuïtament al sosteniment de la infraestructura social domèstica i de cures. A partir del segle XIX, ja s'havia començat a generar un model de serveis col·lectius recolzat en les dones i la família, dirigit al control i a la pacificació de la població i que també va entrar en crisi en el període comprès entre les dues guerres mundials. Segons aquest grup de dones, la crisi actual de desregularització està relacionada amb l'emergència d'un nou repertori de llocs de treball relacionats amb els serveis de cura i degut també a que la doble jornada laboral d'algunes "dones alliberades" orientades al treball i a la reproducció, les porta a buscar a altres dones per a externalitzar aquesta segona activitat.

El present post-colonial de la globalització de les relacions de cura i dependència, la investigació ha de prestar més atenció a les històries de la racialització i a la formació de la diferència sexual a través dels cossos de les educadores i la infància, a més d'estudiar els seus nexes amb la classe social. La manca de places a l'escola pública infantil que acull els nens i nenes de 0 a 3 anys, implica una reordenació dels treballs de cura, que contribueixen a la formació de les subjectivitats i corporalitats de les educadores i de les mares treballadores. A més, l'externalització dels serveis de la cura regula la construcció de les identitats i dels cossos de les noves cuidadores, *les altres mares immigrants*.

En la pràctica de la formació de mestres, les alumnes s'enfronten, entre d'altres qüestions, a processos de reinterpretació de la cura en la vida quotidiana a través del disseny d'espais, materials i projectes curriculars per a l'educació infantil, en un context marcat també per la precarietat. Actualment, en els diferents tallers d'experimentació que hem portat a terme en aquesta recerca hem abordat la representació de la cura, mitjançant l'escriptura de narratives visuals autobiogràfiques i el desenvolupament d'un currículum que focalitza en la cura i en els aprenentatges vinculats amb les relacions socials i afectives a l'aula. En síntesi, a través de l'art i la cultura visual, hem pogut reflexionar sobre la construcció dels temps, els espais i els sabers en la nostra vida quotidiana.

Text del catàleg | Sandra Bestrasten "Ca La Dona ja té casa"

En el laberint de carrers de Ciutat Vella, al carrer Ripoll número 25. una gran arcada en un carreró estret ens anuncia que darrera d'aquella façana anònima s'amaga una petita joia. Dins de l'edifici es transpira el pas dels segles, configurat per la superposició de materials i estils arquitectònics. Només un edifici amb aquest esperit obert podia ser la seu de la primera universitat laica de Barcelona.

Fa uns anys, la trobada casual en una mitgera confrontant de cinc arcades d'un dels dos aqüeductes que alimentaven la Barcino romana va fer retornar la mirada cap a un edifici oblidat, esperant a ser enderrocat. Aquella descoberta obri les portes de la història de Ripoll 25. Des de l'espai diàfan d'arcades gòtiques de planta baixa al jardí romàntic de la planta principal que il·lumina una façana posterior, banyada pel sol i entregada a la natura al bell mig de Ciutat Vella.

Després de recuperar l'edifici per la història de la ciutat, ha arribat el moment de reintegrar la seva dignitat. Avui Ca la Dona pot transmetre aquest esperit.

L'arquitectura no té sexe, però sí qui la crea o l'utilitza. Durant segles ha estat el tarannà masculí el qui ha anat definint una arquitectura del poder, relegant a un segon pla a les dones. L'arquitectura en femení representa el dret de les dones a decidir; a decidir com han de ser els espais de les nostres vides.

Es des d'aquesta perspectiva que s'enfoca la rehabilitació de l'edifici, com un procés on les dones i grups de Ca la Dona puguin participar en la definició d'una arquitectura de i per a les persones. El procés d'integració en el disseny de la seva seu es fonamenta en trobar un llenguatge comú entre sòcies i projectistes, basat en el suport de maquetes, que durant trobades de treball constant s'intercanvien somnis, inquietuds, idees, es coneix la història de l'edifici la seva volumetria, les seves mides, les possibilitats de futur.

La coordinació es realitza des de la Universitat Politècnica de Catalunya. A l'assignatura Habitatge i Cooperació (Escola d'Arquitectura de Barcelona . Càtedra UNESCO de sostenibilitat), es desenvolupa un Projecte docent que busca el vincle de l'arquitectura i la seva dimensió social. Dins d'aquesta, la rehabilitació de Ca la Dona ha estat el treball de curs de l'assignatura. Mes de 50 futures arquitectes hi han participat.

En paral·lel, un equip d'arqueòlogues de la Universitat de Barcelona sota la tutoria de la professora Gisela Ripoll ja han realitzat les primeres excavacions, així com des de la UPC s'està realitzant l'estudi estructural de l'edifici. Aquesta proximitat entre la indagació de la realitat construïda i les dones es tradueix en una forta implicació.

Les pautes del disseny de la configuració de la casa tenen com a paràmetres essencials la flexibilitat dels espais. Els espais dels grups no tenen un lloc fix, es comparteixen les sales en funció de les necessitats, i així es creen vincles entre totes les accions empreses des de Ca la Dona. L'arquitectura exemplifica la forma de treball en horitzontal i en xarxa de Ca La Dona. La secretaria esdevé un punt estratègic, des d'espai d'acolliment i informació, com a punt de trobada amb els grups i treball estable. El fons documental, en creixement constant, es un dels espais que agafen força. El bar, com a lloc de trobada i on la

cuina pren especial protagonisme per permetre el descans i posada en comú. Vinculat al bar i els espais de reunió pren forma l'espai infantil. En general, un edifici sense jerarquies, sota els criteris de sostenibilitat i que permeti que totes puguem trobar l'espai adequat per a qualsevol activitat que pugui sorgir.

Així, Ripoll 25, més enllà del producte, transforma en un referent de la memòria del barri i del feminisme gràcies a l'aportació de totes les dones que l'hauran fet possible.

Text del catàleg | Gisela Ripoll i Catalina Mas "ArcheoRipoll25"

Intervenció arqueològica i patrimonial a l'edifici històric

La futura seu de l'Associació Ca La Dona és un edifici històric i patrimonial que es localitza al carrer Ripoll25 (Barcelona), suma de diferents construccions que es remunten a l'època romana fins avui. Situat al suburbi dels Arcs Antics de la Barcelona medieval, la construcció utilitza l'aqüeducte romà com a base del seu creixement i va passar per diverses funcions. A la fi del món romà es localitzaren horts i sitges; entrat ja el segle XI un forn de pa; al segle XIII un hostal i al segle XV, la seu dels Estudis Generals (l'antiga universitat). Més endavant, i sobretot a partir del segle XVII, les profundes remodelacions modificaren la fisonomia de l'edifici. L'excavació de finals dels 2007, l'estudi que estem duent a terme de les estructures i del material arqueològic trobat, i sobretot, la segona fase d'actuació, permetran afinar la cronologia i els usos així com l'evolució constructiva, històrica i patrimonial de Ripoll 25; així mateix, es podrà acabar de definir el projecte arquitectònic per a la rehabilitació elaborat per l'arquitecta S. Bestraten i oferirà a les dones de Ca La Dona la possibilitat de gaudir d'un espai digne per a desenvolupar la seva tasca social. El repte i l'acció col·lectiva que tenim a les nostres mans, especialment Ca La Dona, mostren la sensibilitat i el respecte per a transmetre a les futures generacions la importància de la recuperació del passat històric i el patrimoni cultural.

Arts i feminismes (2009)

Text curatorial | Equip FemArt

La 15ena mostra d'art de dones organitzada per Ca la Dona es dirigeix a un ventall ampli de població per tal d'establir un treball actiu i d'intercanvi dins el món de l'art.

La comunicació i el diàleg entre dones especialistes i no coneixedores de l'art contemporani és una de les línies bàsiques de treball, juntament amb el desig de contribuir en l'evolució mental i social de la situació de la dona en la nostra societat.

Aquestes activitats de difusió i educació de la mostra són part imprescindible de l'actual desig del FEM ART d'ampliar el camp d'acció. Són una part molt important dins el programa general de la mostra que teniu a continuació.

Celebrem 15 anys. Aquest any, amb un nou format, concentrem activitats en un cap de setmana, del 22 al 24 de maig, ple d'art, accions, debats, festes i trobades.

A l'espai expositiu de la Casa Elizalde hi trobareu una selecció de les obres audiovisuals presentades en aquesta edició.

Des del 7 de maig podreu visitar a Ca la dona i a l'Espai Francesca Bonnemaison l'exposició de la retrospectiva de la Mostra, per commemorar aquests 15 anys de vida de la FEM ART, i de les obres de les artistes de la convocatòria anual.

Higiene i neteja (2010)

Text curatorial | Gema Pinedo de Pedro

FEM ART és relació, és interconnexió entre dones: dones de l'art, de l'activisme, del feminisme, o de tot a la vegada. Des de FEM ART fem visible la diversitat de ser dones des de la multiplicitat dels llenguatges creatius. Des de les arts, les artistes creem llenguatges que ens ajuden a repensar-nos, a dotar-nos de noves idees per a transitar per l'experiència feminista per la qual moltes de nosaltres hem optat.

Ca la Dona, nascuda el 1988, té l'arrel en el moviment de dones clandestí de la dictadura i en les lluites dels 70-80 per drets fonamentals com l'avortament o altres. Inicis marcats pels intents per a establir espais de coordinació o de trobada entre les dones i les associacions. Els espais de relació, les relacions informals entre dones i les xarxes de suport familiars, entre veïnes, amigues o companyes, són espais fonamentals on aprenem, creixem i desenvolupem la nostra participació. I és que una de les característiques del Moviment Feminista ha estat, sens dubte, la importància donada als espais de trobada i relació. Aquests espais ens ajuden a compartir i rescatar l'alteritat de la nostra visió, de les nostres vivències i experiències de vida, a entendre el món i a cercar les alternatives que ens puguin ser vàlides, respectant la nostra diversitat.

El treball en xarxa, els espais de relació, el treball en comú, la trobada en la confluència i en el dissens són a la base de la força i la innovació que el feminisme aporta a través de les seves accions. Ca la Dona és, així, un espai de participació, de relació i experimentació on ens és possible participar, transformar, desplaçar, provar, equivocar-nos, recuperar, conservar... És un espai físic però, també, simbòlic. Un lloc d'experiències d'insubordinació, un lloc de reflexió i producció de pensament, un espai de referència del moviment feminista. Aquestes experiències es desenvolupen a través de la casa com a espai de relació política entre dones, els espais de treball per a col·lectius, la revista, l'Espai pels Drets de les Dones, l'espai i activitats per a cuidadores i infants, el Centre de documentació, la web, la xarxa d'intercanvi i informació, les activitats, etc., i com no, la Mostra d'Art.

El tema proposat per la FEM ART'10 és la higiene i la neteja, conceptes que permeten un ampli ventall de possibilitats creatives. A la nostra societat, malgrat el reconeixement de la importància de la higiene i la neteja, aquestes es concreten de forma desigual segons si som homes o dones, tant pel que fa als seus significats, implicacions, responsabilitats o els seus valors. Volem crear un joc que ens interrogui sobre els treballs i els significats de la higiene o la neteja, des de l'entorn físic immediat fins al significat més espiritual, passant per l'eco-feminisme, el consumisme o la cura del cos. A la FEM ART'10 participen 17 artistes seleccionades a la convocatòria, 9 artistes a l'Extra FEM ART i, com a novetat, 10 artistes de l'escola Massana, convidada en aquesta edició. Comptem amb la col·laboració de MXEspai, la Llibreria Pròleg, el Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaïson, l'Espai Francesca Bonnemaïson de la Diputació de Barcelona, El CCCB, i la Biblioteca Joan Oliver A més de l'exposició, seguim realitzant activitats paral·leles per tal de generar espais de diàleg, relació i pensaments: conferències, tallers; i una festa d'art, accions i música al CCCB, tot incrementant la visibilitat de la Mostra en espais del circuit artístic establert. Per acabar, volem agrair a totes les persones que han fet possible la 16 ena Mostra d'Art de Ca la Dona, FEM ART'10, la seva col·laboració incondicional, ja que sense la seva participació aquest esdeveniment no seria possible.

El tema que ens ocupa enguany és la higiene. És un concepte ampli en significats i, per això mateix, obre a les creadores tot un ventall de possibilitats en projectes artístics. No podem deixar de pensar en neteja i el verb netejar quan parlem d'higiene, potser és el concepte que més ràpidament relacionem. La nostra memòria selectiva recorda els llençols nets del llit o les estances amb olor a desinfectant acabades de netejar que ens porten vers un clar horitzó imaginari, cap al benestar. Probablement aquest seria l'efecte més immediat de la paraula higiene.

De semblant manera, però amb aquella exhalació antisèptica que ens fa canviar la sensació agradable de l'anterior neteja per una austera i rigorosa higiene mèdica, també podríem recordar un hospital com el lloc que saneja la societat de les seves malalties. Això últim pot traslladar-nos a records moltes vegades no desitjats, però tot i així no podem oblidar que part dels hàbits d'higiene personals provenen de la medicina, doncs un gest que pot semblar-nos tan senzill como rentar-nos les mans, fou vital en la societat.

Avui en dia l'hàbit de la higiene personal, com la neteja de la llar, de la feina, de la ciutat, és assumida completament per la nostra cultura. És ben patent la dimensió del tema, ja que la higiene del cos, la llar i la ciutat també estan incloses en la seva dimensió física. Però tot i així no s'ha d'oblidar la neteja interna, la catarsi purificadora del nostre esperit, la salut mental, la neteja dels nostres sentiments i la resposta del nostre sistema sensitiu.

La dona per natural es neteja i purifica per si mateixa un cop al mes. Amb aquest exemple podem albirar una de les moltes classificacions de la higiene. L'ordenaríem a partir de tres conceptes. La higiene natural, la higiene artificial o d'artifici i la higiene mixta.

La primera, la higiene natural, és la que succeeix naturalment, sense cap efecte intencionat de l'home, sense intencionalitat. Com, per exemple, l'anteriorment citada menstruació de la dona, també hi hauria exemples molt més amplis como la pluja netejant la terra o el vent que aclareix els núvols del cel.

Per un altre costat tindríem la higiene en la seva forma artificial, la higiene com una tasca, una projecció del benestar. En la seva totalitat estaria dominada per l'acció humana. En aquest apartat la higiene es desenvolupa àmpliament en la seva acció física, ja que és produïda artificialment.

Els casos serien igualment infinits i anirien des del fet senzill de netejar-se les mans als processos higièncs articulats d'una ciutat. Aquí destacaríem l'acció femenina del transformar.

La higiene mixta és molt més abstracta i, per tant, molt més difícil de definir. Seria composta per la combinació de les altres dues higiènes. Per un costat tindríem l'acció humana i per l'altre costat l'acció natural. A més a més és on succeiria gran part de la higiene espiritual, el ritus seria inclòs en aquest apartat. Tan bon punt tornem a recuperar el tema de la higiene ens adonem que la salubritat és implícita en la dona com la força en l'home. La higiene és part del model femení, doncs la bellesa de la dona rau en la neteja i la puresa.

La higiene és la pròpia pell de cadascuna i dona forma a la imatge de la dona. Quant més neta és una dona més virtuts porta en sí, però no hem de caure abaltides per un model que no ens és propi ni acceptar l'ocultació de tot allò que ens fa excel·lents. Existeixen dones que són enretirades de l'espai social per quedar-se a casa en una feina que bàsicament és d'higiene i de benestar dels demés, però la nostra acció no s'ha d'accontentar amb incidir en l'espai més proper per trobar allà la seva realització. No som nimfes de la rentadora entregades a una frenètica dansa al voltant del sàtir; encara molt millor, per la via mítica som més properes a Hígia, la filla d'Asclepi, d'on prové el nom del concepte d'aquest any. Amb aquesta petita ressenya us convidem a reflexionar sobre el tema i a aportar les idees que cadascuna cregui del seu interès.

Esperem que la temàtica pugui enriquir-se i ampliar amb totes les vostres propostes artístiques.

Revoltes (2011)

Text curatorial | Equip FemArt

FemArt és relació de gaudi i de reflexió crítica de dones artistes, entre elles i amb el públic.

FemArt és expressió pública i activisme feminista...

FemArt fa visible la diversitat creativa de les dones quan miren i re-elaboren el món des de la distinció d'una perspectiva anti-patriarcal...

FemArt recull noves experiències, nous llenguatges i nous suports artístics, mitjançant els quals moltes dones exposen els seus desitjos actuals de llibertat ...

FemArt és una exposició pública i oberta d'unes obres d'art que materialitzen diferents perspectives de dones, de veure, entendre i canviar el món...

FemArt és un dels espais més significatius del feminisme que acull i desplega Ca la Dona.

Ca la Dona va néixer el 1988, arrelada en els moviments feministes clandestins de la dictadura i en les lluites dels anys setanta i vuitanta pels drets de les dones. Es pretenia generar espais de trobada, relació i coordinació entre les dones i les associacions que explicitaven necessitats i desitjos de canvi i millora política per les dones i per el món.

Avui, no sols estan consolidats aquests espais, sinó que es mantenen oberts i dinàmics respecte als esdeveniments actuals que reclamen la incidència feminista.

El treball en xarxa, els espais de relació, el treball en comú, la trobada en la confluència i en el dissens són a la base de la força i la innovació que el feminisme aporta a través de les seves accions. Ca la Dona és així un espai de participació, de relació i d'experimentació on ens és possible participar, transformar, desplaçar, provar, equivocar-nos, recuperar, conservar... És un espai físic però, també, simbòlic. Un lloc d'experiències d'insubordinació, un lloc de reflexió i producció de pensament, un espai de referència del moviment feminista.

Els projectes i experiències que es desenvolupen actualment a Ca la Dona són: els espais de treball per a col·lectius, la revista, l'Espai pels Drets de les Dones, l'espai i activitats per a cuidadores i infants, el centre de documentació, la web, la xarxa d'intercanvi i informació, les activitats, i també, la Mostra d'Art FEM ART.

La Mostra d'Art de Ca la Dona de FemArt'11 es planta resistent a la crisi i persistent amb la voluntat transgressora que caracteritza l'art feminista. Ens havíem plantejat la possibilitat de suprimir la celebració de la Mostra, degut a les retallades, però no ens resignàvem i, després de donar-hi voltes i més voltes ens va atrapar l'espiral expansiva de la REVOLTA.

La revolta, segons Júlia Kristeva ("El porvenir de una revuelta", Seix Barral 2000), és necessària per anar cap endavant; però re-volta també vol dir tornar cap enrere, re-mirar-se, re-pensar-se, per agafar embranzida i fer un salt qualitatiu.

Amb aquest esperit vam re-passar, re-veure i re-considerar les obres exposades al llarg d'aquests últims 10 anys de la Mostra i ens adonarem del valor real i potencial del seu sentit. I vam decidir que podíem reduir costos i espais, però que ningú ens podia retallar el desig ni l'esforç de voler continuar.

Així que la Mostra FemArt de 2011 s'ha construït sota el lema de REVOLTES i s'ha realitzat de la següent manera: La Mostra s'ha desplegat en els espais: Ca la Dona (St. Honorat núm. 7, com espai de reunió i gestió), el Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison, com a espai expositiu i on s'han desenvolupat algunes de les activitats, del 13 al 27 d'octubre del 2011 i la Sala KGB va tenir lloc la Gran Festa d'Art Feminista amb col·laboració amb les Fatales, el dia 15 d'octubre.

La Mostra, aquest any 2011, ha esdevingut un acte de resistència, ja que les dificultats per a continuar projectes com els nostres, s'han fet paleses a tot arreu. Així es que hem organitzat una retrospectiva senzilla però plena de força. Al Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison, únic lloc d'exposició enguany, s'han pogut visitar 21 obres representatives de les Mostres dutes a terme des de el 2002 fins ara. Pel que fa a les artistes de vídeo-art, s'ha pogut veure projectat de manera continuada un vídeo loop amb un recull de totes les obres de les videoartistes.

Per altra banda paral·lelament a la exposició de les obres de la retrospectiva s'han exposat 13 obres, en format dina 4, d'artistes que han respòs a la convocatòria que vam fer des de la Fem Art animant-les a participar i col·laborar a la resistència/existència de la Mostra, fent donació d'una obra per a ser subhastada l'últim dia d'exposició. El 27 d'octubre a les 19hores, l'animació de la subhasta va anar a càrrec de l'artista Carla Caríssimi, i acompanyada de la obra "Pelo Party" de Dones Llop.

La recaptació anirà destinada al projecte Fem Art 2012. Les activitats paral·leles que han tingut lloc per tal de generar espais de diàleg, relació i pensament han estat: un taller de teràpia artística, la subhasta, l'obra col·lectiva realitzada conjuntament per les artistes participants el dia de la inauguració i la festa d'art amb accions i música al KGB, aquest any amb la col·laboració de Les Fatales, amb el desig d'incrementar la visibilitat de la Mostra en diferents espais.

Ha estat una Mostra ben especial, rebel i re-vitalitzadora. Agraïm a totes les persones que han fet possible la 17ena Mostra d'Art de Ca la Dona, FEM ART'11, la seva col·laboració, ja que sense la seva participació aquest esdeveniment no hauria estat possible.

Text del catàleg | Carla Caríssimi "La subhasta del "Fem Art"

Aquesta iniciativa va néixer del desig i esperança per trobar alguna fórmula per contribuir econòmicament a la Mostra d'Art de Ca la Dona. Fem Art, i així fer que duri i perduri.

La Subhasta en si no és una obra d'Art, però es pot convertir en un fet artístic, si la realitzem amb imaginació, humor. utilitzant eines artístiques d'actuació i amb una mica d'estima!!

No hagués estat possible sense el suport imprescindible de les generoses artistes que, entregades a la causa, han fet donació de la seva obra perquè aquest dia la poguéssim subhastar. Recordem que una obra és una part molt íntima d'una artista i aquestes se n'han després per fer possible aquest esdeveniment. Recalquem que les obres es van subhastar molt per sota del valor real i que per les compradores ha estat una verdadera oportunitat.

Moltes artistes han vist marxar les seves "criatures" sabent que ho feien perquè l'any que ve es pugui gaudir de la Fem Art 2012. S'han pogut veure les cares de satisfacció de les noves propietàries i d'aquesta satisfacció ens hem nodrit! Ha estat una tarda de Solidaritat, generositat, entrega artística molt divertida!!!

Text del catàleg | Carol Villalón "Les emocions que em mouen"

Al taller en vam trobar 6 dones més la Norma que em feia d'ajudant i jo. Tot i no ser massa gent vam poder fer un ambient íntim on gaudir de la proposta. Les participants van transitar per diferents estats emocionals mitjançant la música i el moviment i la pintura.

Movent-nos amb diferents ritmes es va anar escalfar l'ambient i nosaltres també, i després vam passar al paper per expressar mitjançant la pintura aquestes diferents emocions que abans havíem transitat amb el cos. Sempre m'agrada molt

veure aquesta part d'entrega en el moment de la pintura i en el moment del ball, sembla mentida però per desgràcia en el nostre dia a dia no ens permetem mai gaudir per uns moments de fer allò que ens ve de gust i punt, sense pensar si queda bé o no, o si l'agradarà a algú o serà lleig.

I per a mi aquesta es una part molt sanadora de la art-teràpia, el permetre'ns expressar-nos des de la nostra part més genuïna sense pesar en qui o com em miren des de fora, sinó més aviat en què o com vull jo fer això que faig. A la roda final vàrem compartir una mica la nostra experiència i per lo dit allà, totes les participants van sortir del taller amb una mica més de connexió amb una mica més d'il·lusió i de ganes de dedicar-se a si mateixes.

I jo molt agraïda de poder oferir aquest espai de llibertat i de confiança on experimentar amb una mateixa amb els beneficis de la nostra creativitat.

Carol Villalón. escultora i art-terapeuta.

Afinitats (2012)

Text curatorial | Equip FemArt

...hi havia una afinitat d'allò més irreductible, una actitud que buscava la manera de vincular-nos, de fer xarxes i d'avançar conjuntament sense renúncies...

Les afinitats no són sentiments particulars sinó actituds que provenen de vivències i d'experiències.

Les afinitats creen un marc favorable a la relació positiva. En un marc d'afinitats hi pot haver dissens i fins i tot desacord, però no oposició, perquè l'afinitat no és una posició, sinó una recerca de confluència ampla, per tal de poder desenvolupar distincions no competitives.

L'afinitat et fa sortir de tu i pensar en allò de l'altra, en allò que et resulta afí (per estrambòtic que sigui).

Discola Menopausa (2013)

Text curatorial | Equip FemArt

Quatre paraules que pretenen imitar la simultaneïtat expressiva de les arts visuals i plàstiques i que volen convidar les artistes a parlar d'allò que no es parla, a mostrar allò que no es veu, a canviar allò que sembla immutable...

La menopausa és una vivència específica de cada dona en concret i de totes les dones del món. La interessada interpretació patriarcal li ha donat un caire quasi dramàtic: "és un final, una pèrdua de funció, les dones deixen de ser fèrtils i objectes de desig, ja no són útils". Moltes ho han viscut i ho viuen amb desolació i, deprimides, ho amaguen com si fos vergonyós.

Tot això es mentida!! És una gran mentida!! I ja és hora de que em parlem entre nosaltres en veu alta, descaradament!!!

La menopausa és la pèrdua definitiva d'una pèrdua periòdica. Perdre una pèrdua es un guany (- x - = +) i s'agafa lleugeresa. I aquesta pèrdua miraculosa passa a la maduresa de les dones, quan, precisament, ja saben el que saben i volen el que volen; passa quan les dones tenen el sexe i el cervell experimentats i preparats per gaudir, fer, triar, incidir, compartir, resoldre... i per canviar allò que no ens agrada.

La menopausa pot ser una època esplèndida si es fa insubmissa a tot allò que se n'espera, si es practica una política exigent i radical amb una mateixa i amb el món.

Donar la volta al significat tradicional de la paraula menopausa és tan important com viure la vida d'una altra manera. I allò que canvia en les dones, per força fa canviar al món. O no és això la revolució permanent i irreversible que s'atorga al feminisme?

Trenquem definitivament el tabú, centrifuguem el concepte MENOPAUSA des de la rebel·lia i expandim-lo a tot arreu per tal que les dones ja no tinguem mai més por d'arribar-hi i tant de bo que, quan hi arribem totes, el món ja hagi canviat molt!

DÍSCOLA MENOPAUSA, POLÍTICA RADICAL... Fixeu-vos en el to de cada paraula i en el sentit de tot el conjunt!

Text de la presentació | Teresa Sanz i Julia Lull

Com sabeu Ca la Dona és un lloc liminal, un espai en les fronteres, un lloc de resistència, ara més que mai obligada, i un lloc de creació: es el lloc del no lloc del feminisme.

Tenim els peus en el que hi ha i el cap en el que encara no hi ha.

El nostre motor polític és la dinàmica de trànsit entre realitat i desig.

Resistència i acció creativa són, per tant, el marc de la Mostra de FemArt.

En aquests moments terriblement reaccionaris, pensem que és necessària la resistència als discursos conservadors, a les paraules que ens diuen "el que podem fer o no podem fer" i que, en realitat, sols ens suggereixen formes de callar i d'oobeir. És urgent la resistència als discursos que ens situen en la impotència o en la distracció i ens allunyen de les accions transformadores.

Les paraules, a més, no estan a favor nostre: les heretem amb la càrrega interessada del poder que les articula.

És el cas de la paraula menopausa. Resulta que quan deixes de menstruar tot el que et passa és producte de la tremenda menopausa, que es torna un atribut clarament desqualificador: si t'enfades, si protestes, si et rebel·les, si et estàs trista

o cansada o farta, ... és que estàs menopàusica!!

És tan forta la pressió de la paraula que ni tu mateixa et prens seriosament i et lences als braços de l'indústria farmacèutica que t'ofereix milers de caríssimes isoflavones consoladores! ...

Tot això ho porta com a bagatge la paraula menopausa. I així van de carregades en general les paraules referides al cos, a la salut i a la dignitat de les dones.

A Ca la Dona som desobedients, lluitem contra els efectes nocius de les paraules i els donem la volta, ja ho veieu; es tracta de d'establir noves relacions també entre les paraules: poseu al costat de la paraula més trista i desolada adjectius imprevisibles i positius, i veureu com canvia el seu sentit i el món mateix que la sustenta: díscola menopausa, política radical!!!

Aquest mateix exercici l'han fet les artistes que avui presentem amb la creació d'objectes artístics referits a la menopausa, objectes visuals i plàstics i audiovisuals que, per condició material pròpia, son també resistents a les paraules.

Perquè la creativitat no és res més que establir noves relacions entre les coses. I establir noves relacions és fer nova realitat.

Aquest és el sentit que el feminisme vol importar de l'art. No és que vulguem portar el feminisme al art, que també, sinó l'art al feminisme, l'art com a eina reflexiva, de resistència i de resposta. Els objectes artístics ens reclamen atenció i pensament feminista, ens interpel·len, no accepten la contemplació passiva...

L'exposició conté obres creades exclusivament per a aquesta convocatòria en relació a la paraula menopausa que, òbviament, no és un tema habitual a la història de l'art ...

També volem canviar la història de l'art!., però això és una altra història.

Aquesta Mostra vol ser un dels escenaris que promoguin efectivament el pensar d'una altra manera per poder realment canviar les coses.

Agraïm la participació desinteressada i generosa de les artistes participants: Àngels Viladomiu, Mireia Bastet, Cynthia Fusilio, Encarna Martínez, Núria París, Karol Bergeret, Marcela Jardón, Mª José Carneros, Virma Sheperd i Sandra Mediero.

I agraïm també a les curadores de l'exposició de la Mostra, Laia, Llach i Karol Bergeret, el seu treball i, sobretot, la seva incombustible actitud optimista, resolutiva i desdramatitzadora.

I, finalment, EL PREMI: Com sabeu, cada any atorguem un premi entre les seleccionades a la Mostra, que consisteix en oferir a la premiada l'espai per realitzar una exposició individual a Ca la Dona, el proper mes de març.

Sempre ens resulta difícil aquesta elecció entre la selecció.

Aquest any hem decidit premiar a María José Carneros. Ens agrada la seva creativitat fotogràfica i feminista. Ella és una assídua de la Mostra i ha estat seleccionada per participar-hi moltes vegades. Professora, mare i mestressa de casa va convertir el seu habitatge en estudi fotogràfic perquè volia ser artista, i bé quo ho va aconseguir!! Les seves fotografies ens parlen amb lucidesa, ironia i tendresa de les dones en el context domèstic i les protagonistes són ella mateixa, amigues i familiars.

Cos Desobedient (2014)

Text curatorial | Equip FemArt

El sotmetiment s'aplica a cossos determinats que, per la seva diferència, són expropiats de sí mateixos. La resistència i la desobediència són raons materials, per tant corporals i col·lectives.

El cos materialitza la nostra resistència a la domesticació, al sotmetiment, a la violència.

El feminisme manifesta la relació activa dels cossos que desobeeixen l'ordre patriarcal: és la pràctica de la insubmissió al disseny cultural de la categoria dona.

El cos és el nostre vincle amb la terra, amb la materialitat del món. En ell es produeix la possibilitat de pensar, de sentir, de triar...

El fet que més de la meitat de la fent del món estigui en posició d'haver de reclamar el "dret al propi cos" mostra i demostra la urgència i la força de la desobediència.

Contramemòria: oblidem l'oblit (2015)

Text curatorial | Equip FemArt

Els nostres cossos feministes segueixen desobeint...

Sabem que la història de la humanitat només fa referència a la meitat del món, que és una narració interessada i que la nostra memòria és una memòria induïda/segrestada.

No volem ser el descuit d'un discurs ni buscar-nos darrera l'oblit patriarcal, ni en allò no dit per qui controla la paraula.

Per això exercirem la contra-memòria i oblidarem l'oblit.

El nostre passat és quelcom com una realitat paral·lela no explorada encara prou, el llenguatge dominant sols ens permet "recordar" algunes dones que saberen destacar fent incursions valentes en el món dels homes.

Contra-memòria vol dir canviar la direcció en la qual flueixen les coses. És donar carta de realitat a un passat amb el qual ens podem identificar fora de tot racionalisme normatiu.

Tanmateix, el passat no és un temps cancel·lat i està absolutament incorporat en el nostre present, és matèria manipulable, i el futur reclama una nova relectura d'aquesta matèria.

Precisament la certesa que el futur és nostre trenca la dicotomia passat-futur. Aquest futur prometedor i generós reclama un passat a l'alçada. Una memòria nova. Un passat impensable dins del patriarcat. Una contra-memòria que mostri aquest univers paral·lel, millor dit perpendicular a la narració masculina.

L'atemporalitat de l'art, la seva ubiqüitat ens pot permetre fer reversible el binomi passat-futur:

Fer del joc artístic creatiu, súper-real, re-significatiu, tendre, divertit, irònic, irreverent, provocatiu, ... un acte revolucionari a-temporal: imaginar i fer allò que hagués pogut ser i no fou, però que pot ser encara.

Proposem una intervenció artística en el nostre passat, per recordar allò que sembla que no ha existit pel fet de no ser dit, que no sabem perquè no ha estat anomenat, però que avui tanmateix som capaces de re-inventar.

L'Àpat Transgressor (2016)

Text curatorial | Equip FemArt

La participació de la Mostra de FemArt a les Jornades de 2016, amb la instal·lació "L'Àpat Transgressor" va ser tot un repte des de la perspectiva de la radicalitat feminista que les Jornades reclamaven.

Tot recordant l'obra de Judy Chicago, unes quaranta artistes guarniren una taula on cada una hi va col·locar un servei de contingut "radical-ment feminista", o allò que per cada una ho era... Cada servei era diferent, molt diferent i "únic", però la taula assolí la suculència desitjada: la transgressió global d'allò previst, fins i tot la transgressió del propi "The dinner party", amb la seva evocació genealògica i la seva harmònica proposta de nova estètica feminista. Cap cànion, cap moda, cap tema determinava el contingut de les obres de L'Àpat, tan sols la voluntat de cada artista de mostrar allò que considerava una necessària i contundent rebel·lia feminista.

La taula va constituir un eix que fluïa sense estranyesa en el mig del desenvolupament dinàmic i intens de les Jornades: en tot moment, al llarg dels tres dies, sempre hi va haver dones donat voltes a la instal·lació i deixant-se interpel·lar per les obres de les artistes que "posaren sobre la taula" les seves produccions específiques per l'esdeveniment. L'art es va mostrar com a mediació immediata i òptima entre allò subjectiu i allò públic i moltes feministes reconeixeren o retrobaren la dimensió política de l'art.

La instal·lació de la taula serpentina semblava que es movia lliurement enmig del pati de la UPF com un "model reduït", que diria una estructuralista, senyalant els elements fonamentals de la cultura que habitem i que volem transgredir. La contemplació artística, considerada per tant un acte de coneixement, interpel·lava, provocava reflexions, comentaris i converses que anaven molt més enllà del "m'agrada o no m'agrada" i semblava que les obres d'art participaven vitalment, com a subjectes actius de les jornades... En una paraula, l'experiència participativa oberta, no enclaustrada, no "emmarcada" de l'exposició, va resultar molt impactant.

Hi va haver 2.500 inscripcions a les Jornades. Ningú va poder deixar de veure la taula!...Mai una Mostra de tan curta duració havia tingut tant públic! A la Cloenda ens va arribar un missatge d'agraïment, complicitat i encoratjament de la pròpia Judy Chicago!

Que tremoli el patriarcat AVUI HI HA SOPAR FEMINISTA!

"It's deeply gratifying to me that so many people have found inspiration in "The Dinner Party" and the 1038 women who are represented on the table and the floor. Many thanks for sharing your project, "L'Àpat Transgressor". I hope it will cause many women to "transgress" the boundaries that continue to thwart our freedom."

Judy Chicago

Memòria del seminari | Equip FemArt

TALLER/TROBADA "Còmics feministes: de nines a ninotaires"

Sobre el protagonisme de les dones i de les feministes en el món de la historieta, l'humor gràfic, el còmic crític i la novel·la gràfica des de la transició a l'actualitat, i el reconeixement d'una genealogia i valoració de les diverses aportacions i produccions pròpies fins arribar a l'èxit actual. 4 de juny de 2016 (11'30 - 13'15) (AULA: 40.012, UPF Ciutadella)

En aquest taller de la ma de Josune Muñoz, filòloga i crítica basca, especialista en còmic feminista vàrem recorre l'estranya i desconeguda/silenciada història del còmic i la il·lustració feta per dones.

Acompanyada de una de les pionera en còmic feminista, Marika Vila, ens mostraren la contundència de la imatge abordant amb cruesa temàtiques com la violació, l'abús, l'avortament, etc... y es va establir una emotiva relació entre Marika Vila i joves il·lustradores com Núria Frago o Emma Gascó. Totes participaren en el taller explicant les seves experiències. Malgrat el temps es va fer curt, va resultar ben explícit el desig de recuperar la història i vigència del còmic feminista i de continuar els contactes que s'iniciaren en aquest taller. L'acte va acabar en un emocionant homenatge a la nostra Núria Pompeia, pionera absoluta de la il·lustració feminista a l'occident europeu, segons va afirmar Josune Muñoz.

Comics, Revistes i Autores presentades (des dels anys 70 cap a l'actualitat):

A teenage abortion (Joyce Farmer i Lyn Chevely), Wimmen's Comix n°6 (Special Bicentennial Issue), Twisted Sisters, Hey Honey (Diane Noomin), The great (Women cartoonists), Secession (She draw comic), Rosie the riveter, Sexy Chix, Ha nacido un putón (Bitchy Bitch), J.M.Lee Binswanger, Lora Fountain, Janet Wolfe Stanley, Chris Powers, Carol Tyler, Penny Van Horn, M.K.Brown, Terry Boyce, Caryn Leschen, Tits and Clits, El alma de la fiesta, Si yo fuera hombre/ Diario de Nueva York (Julie Doucet), La muñequita de papa (Debbie Drechsler), La vida de una niña (Phoebe Gloeckner), L'inceste (Ahinana), La primera

fue Lilith / La lucha de las mujeres en el rito y en la historia (Lydia Sansoni i Magda Simola), Aspirina, Cuadernos Inacabados, La bella durmiente hace el turno de noche (Pat Carra), Maternazis/ Mujercitas (Nuria Pompeia), It aint me baby, Womens liberation

Presents a la xerrada, les autores: Marika Vila (Sociòloga, Professora, Tècnica editorial i Dibuixant des dels 70's. Publica a Trocha, Butifarra!, Rambla, Rampa, El Papis, Barbie de Planeta-DeAgostini. Llibres: Los derechos de la mujer, La familia, Cambio polvo por brillo); Núria Frago (Disenyadora i Il·lustradora. Publica a Estris, Monitor Educador, Cuadernos de Pedagogía, La Directa i Pikara Magazine); Emma Gascó (Redactora i Il·lustradora. Publica a Pikara Magazine i Periódico Diagonal. Llibres: Crónicas del estallido)

DEBAT "Art feminista?"

Compartírem amb les artistes una reflexió/debat sobre el valor de la categoria "Art Feminista" i sobre el perill que comporta si acaba funcionant com a una categoria històrica, curatorial i política capaç de separar, dividir, catalogar o "domesticar" els objectes artístics. 4 de juny de 2016 (15'30 - 17'15) (AULA: 40.002. UPF Ciutadella)

L'acte va començar amb la breu exposició de l'experiència artística feminista individual per part de quatre artistes que convidarem a participar en el debat: EULÀLIA (Grau), Eulàlia Valldosera, Mari Chordà i Marika Vila. El debat es desenvolupa al voltant de tres qüestions:

1. Quina és la condició per reconèixer l'art com a feminista?
2. S'ha de ser dona per fer art feminista?
3. T'agradaria que hi hagués un museu d'art de dones?

Marika Vila

"El meu terreny és el món del còmic. Com a artista de còmic des dels 60, la principal reivindicació va ser la autoria de les dones. Doncs no estava permès o ben vist que una dona tingués responsabilitats sobre una obra de còmic (ni guionistes, ni il·lustradores). A part d'aquesta lluita per guanyar terreny a nivell d'autoria també crec que el còmic és una gran eina de llenguatge artístic, i que per tant és una font generadora d'estereotips. És per això que és molt important que les autores la utilitzem per visibilitar, per utilitzar aquesta intercomunicació del còmic que pot influir i influeix en la creació de la identitat.

Per tant reivindico també l'art com a una interacció social. Sobre l'etiqueta "art feminista" penso que les etiquetes sempre són dolentes per una cosa o altra, però tal i com ens trobem hem d'utilitzar totes les oportunitats per obrir espais en llocs que encara no en tenim. Tota la història de l'art està escrita per homes. Els museus són els homes. Hem de generar context femení com sigui perquè si no sempre serà un àmbit masculí."

Eulalia Valldosera

"Aquests dies hem pogut veure pels mitjans la notícia de les inundacions de França, totes hem vist la preocupació per les obres del fons del Museu del Louvre. Obres i patrimoni protegits i traslladats per una possible inundació del museu...Encara valorem el patrimoni més que les persones refugiades! Penso que s'ha d'acabar amb aquesta visió patrimonial de l'art i que les dones hem d'introduir una visió transversal i horitzontal. Si protegim més el patrimoni que les persones, és que la civilització està mirant la seva mort. Mai m'he plantejat fer un "art feminista" però sí que m'he aferrat a idees diferents a les que a mi m'havien educat com a dona. Picasso és l'exemple de com s'ha tractat la feminitat, mitjançant la cosificació i negant el paper de les dones com a arrels de la civilització. La dona ha estat "la Intocable" i "la Puta" des de la Il·lustració, sempre mirada per l'home. La dona mirant-se el melic lluny del seu entorn. Hem de passar a l'acció ja. Les dones tenim l'avantatge de conèixer la tradició - les bruixes que guardaven coneixement, els antics matriarcats - tota aquesta recerca identitària i arrels culturals són la nostra clau."

Mari Chordà

"Primerament vull dir que hem de començar per introduir les dones als CV d'ensenyament. També és necessari que les dones estiguin als museus, fins i tot al Louvre! De fet, la paritat es donarà en el moment en que les dones estiguem en igual proporció a museus com el Louvre. Estic d'acord en que estem en deute amb les dones de la foscor i la llum i les nostres precedents: Totes elles ens han obert camí, encara que ara es digui que està de moda. Pel que fa a l'espai "art feminista" del Reina Sofia, hem d'obligar a que aquest sigui encara més gran i exigir que tots els museus també en tinguin. Per una raó ben senzilla: els museus també són nostres perquè nosaltres també els paguem! Són molts els elements que encara ens anul·len molt freqüentment, som les cuidadores -primer dels nens, després dels pares- ja seria hora que tot això fossin accions col·lectives d'homes i dones. I això és el que hem de plantejar les artistes (mitjançant les nostres obres o les nostres maternitats). Prou model Picasso! Però obrim espais i esclatxes, ja que si no seguirem pagant per merda als museus! Dones artistes: seguiu sent lluitadores!"

Eulàlia Grau

"Quan jo vaig començar, d'artistes érem molt poques i tothom ens mirava amb mala cara durant i al acabar la carrera. Les artistes dones hem passat moltes més dificultats que els homes. Pel que fa a "l'art feminista": trobo que he desenvolupat obra feminista però, perquè em sortia espontàniament. Encara que costi ser dona i artista no hem de deixar que totes les traves ens vencin. Traves que es troben tant aquí com també a l'estranger. Les condicions avui en dia no han canviat massa. Sí que hi ha certs anomenats "Col·leccionistes feministes" que m'han anat comprat obra (sobretot de fora). Jo penso que fins que no hi hagi igualtat hi hauria d'haver-hi museus de dones, galeries de dones i per dones, col·leccionistes d'art de dones i tot el que faci falta! Si us heu fixat, la majoria dels jurats i els premiats (com per exemple premiats per institucions) sempre són

homes. La situació segueix sent molt complicada, aquí i a tota la resta de països on he treballat. Penso que hem de ser nosaltres, les mares, que hem d'educar bé els fills per canviar la situació." "Dones artistes: SEGUIU SENT LLUITADORES!"

Després el públic assistent es va organitzar en tres grups de discussió amb la presència de les artistes convidades, per debatre i contestar les tres preguntes-eix sobre el tema que volíem treballar. I, al final, els últims minuts, posàrem en comú les conclusions, de les quals ara us oferim una pinzellada Quina és la condició per reconèixer l'art com a feminista?

Un art feminista és un art que fa crítica al sistema patriarcal i aquesta crítica té dues línies, una de deconstrucció (revertir el discurs) i una altra de construcció (crear nous imaginaris). Un art que parli de les dones i del món des de les dones resistent als estereotips, des dels cossos que no volen ser com els diuen que i com han de ser, viure, mirar... Un art resistent al patriarcat i creatiu d'alternatives, un art provocatiu, iconoclasta... Un art amb capacitat de incidència política que procuri la transgressió dels tòpics estètics patriarcal, la transgressió dels significats arrelats de les paraules/Imatges que defineixen les dones, la vida, la política..., mitjançant la voluntat generativa pròpia dels llenguatges visuals i plàstics i els mecanismes interpel·ladors, provocadors propis de l'art.

S'ha de ser dona per fer art feminista?

Un home no pot fer art des de la perspectiva d'una dona perquè no ha viscut l'experiència i l'opressió per ser dona en la pròpia carn. Ells poden ser solidaris i també poden fer art de les noves masculinitats però no creiem que hagin d'ocupar un lloc de creació artística que no els pertoca. Seria com si una dona europea li anés a dir a una de Veneçuela el que ha de fer o com ha de ser. L'art feminista l'han de generar i promoure dones que mostrin allò que no s'ha vist, ni s'ha dit mai, perquè estava amagat dintre un cos colonitzat.

T'agradaria que hi hagués un museu només de dones?

Hi ha un posada en qüestió dels museus com a estructura del sistema patriarcal. Però el museu no només discrimina a les dones sinó a tot art que no s'ajusta als seus codis. Els museus com a magatzem d'obres d'art i determinants d'allò que estèticament és o no és vàlid, són en sí discutibles com a institució objectiva i representativa. D'altra banda, no ens podem permetre renunciar a cap espai. Si renunciem al museu per patriarcal, en realitat seguim el joc que plantegen els museus tradicionals i l'espai nostre ens l'ocuparan per perpetuar igualment el sistema. Per això diem sí a un museu de dones, a uns espais pel feminisme, com a mínim fins que les nenes rebin de l'escola i del context, uns inputs igualitaris. Mentrestant, s'estan dibuixant des del feminisme espais propis creatius i noves perspectives que superaran el clàssic i masculí museu patriarcal. Seria temporalment desitjable un museu tipus arxiu que faci una tasca de recuperació d'objectes i de visibilització de l'obra de les dones artistes. Amb la condició que la història de les dones no sigui una subcategoria de la història dominant. No volem la caseta del costat, si entrem al museu volem la casa gran perquè les dones han fet resistència des de sempre, han fet HISTÒRIA. Les artistes feministes fan produccions artístiques i han d'intentar entrar als museus per la porta gran, perquè fan ART, no perquè fan "feminisme", com si fos un estil... No s'ha d'acceptar la categoria feminista per crear una catalogació museística del que és o ha de ser "l'art feminista". Per una altra part no existeix una definició unívoca i/o universal del feminisme, com no existeix una definició universal de dona que no sigui patriarcal. L'art que es podria dir feminista és aquell fet per una dona que no segueix cap consigna patriarcal, que les transgredeix...

BREU VALORACIÓ

El debat va ser sols un inici, és va comprovar que no teníem un codi comú i alternatiu al codi artístic-acadèmic o al codi autista-estètic de "m'agrada/no m'agrada" de l'espectadora i de l'artista: "jo faig el que vull, no m'importa el que diuen de la meua obra". És va valorar molt positiu el començament del diàleg entre artistes i públic per anar educant-se mútuament en la consciència d'una mirada feminista. Quan començaven els grups a arribar a unes reflexions consensuades es va acabar el temps i tinguérem que tallar, però aquest fet va mostrar la necessitat de les ganes de continuar. Les artistes i les espectadores tenien moltes coses a dir i a compartir. FemArt s'ha de fer càrrec d'intentar satisfer d'aquest desig.

TALLER "Judy Chicago: el plat sobre la taula!"

De la col·laboració entre Josune Muñoz i Judy Chicago sorgeix un taller on, a partir de la pràctica, l'experimentació i la col·lectivitat, es generen alternatives simbòliques reals i feministes al patriarcat. 4 de juny de 2016 (17'30-19'15) (AULA: 40.S14, UPF Ciutadella)

Josune Muñoz (Bilbao, 1967) és filòloga i crítica literària feminista, especialista en literatura femenina i en còmic feminista; ha escrit nombrosos articles i ha participat en diverses antologies d'estudis de gènere i crítica queer. L'any 2003 funda a Bilbao el Centre SKOLASTICA, on des de llavors desenvolupa i dirigeix un ambiciós projecte bilingüe dedicat a realitzar cursos, tallers i seminaris centrats en divulgar la literatura, l'art i el còmic feministes. Josune Muñoz - que havia dissenyat el taller amb la pròpia Judy Chicago quan aquesta va visitar Bilbao per l'exposició "¿Por qué Judy Chicago?", el 2015 - va impartir el taller de la següent manera: La primera part va consistir en recuperar i recordar mitjançant la projecció d'imatges les idees de Judy Chicago per començar a reflexionar sobre la mirada feminista. A continuació va establir un diàleg contextualitzador entre l'obra de Judy i l'obra d'altres artistes feministes. Murals, còmics, cartells, dibuixos, pintures, escultures, instal·lacions, etc., de dones... sorprenueren i pal·liaren l'absència habitual d'imatges feministes en la història de l'art. A partir d'aquí s'establiren grups màxim de 4 persones per tal de discutir i plasmar de forma pràctica el que pensaven i compartien i amb tot tipus de material que hi havia al taller realitzaren un projecte artístic amb sentit i mirada feminista...

ARTISTES PRESENTADES

Judy Chicago en relació a: Georgia O'keeffe, Emily Carr, Jay Defeo, Deborah Remington, Barbara Hepworth, Miriam Schapiro, Louise Nevelson, Lee Bontecou, Isa Sanz, Casey Jenkins, Jen Lewis, Zanele Muholi, Joana Vasconcelos, Louise Bourgeois.

IL·limitades (2017)

Text curatorial | Equip FemArt: Júlia Lull

DETECTEM, CADA VEGADA AMB MÉS CLAREDAT, ELS LÍMITS QUE ENS HAN IMPOSAT PER NÈIXER EN UN COS DE DONA, PER AIXÒ MATEIX, ENS SENTIM CADA COP MÉS TRANSGRESSORES, CADA VEGADA MÉS IL·LIMITADES!

Les persones, les coses que hi ha en el món inevitablement es toquen, contacten, és relacionen. El límit és el concepte que negativitza la relació, és una construcció artificial, un idea constrictora que pretén classificar-nos des d'una perspectiva reguladora concreta i jerarquitzada. Quan no hi ha límits, quan no hi ha fronteres, hi ha relació.

Els límits assenyalen els contorns d'allò que ens subjecta. Vivim en un món on tot ha d'estar ordenat, separat i delimitat per tal que sigui òptimament controlable. Els límits s'han convertit en les marques de les relacions que establim amb nosaltres mateixes, amb altres i amb l'entorn. Marques que promouen i perpetuen maneres de fer i pensar desequilibrades que històricament afavoreixen sols a minories interessades: les lleis del mercat fan de les lleis un mercat que regula les possibilitats de la vida i no al revés; el capitalisme delimita i limita interessadament la realitat de cadascuna, de totes i tots. El patriarcat ha delimitat el que són els sexes i les seves funcions socials. Així arribem a l'absurd: el interès individual i/o sectorial esdevé una frontera tancada, un límit per allò social.

Els feminismes no paren de constatar-ho, de denunciar l'androcentrisme, la misogínia, el racisme, l'eurocentrisme, etc. del/s sistema/s que generen els conceptes i els límits de les coses que volen subjectar i les seves relacions.

Es pretén que els nostres cossos estiguin delimitats per identitats atorgades. El lloc on vivim queda delimitat per unes fronteres cada cop més explícites i rotundes que ni tan sols hem triat, la nostra funció social ha estat històricament limitada per pertànyer o no a un dels dos sexes "legals", els conceptes d'ordre i de llei delimiten allò que volen contenir com si tot fos definitiu i apropiable, emmarcant i així dirigint les nostres relacions amb el món.

Els límits subjecten, reprimeixen i a la vegada exclouen i rebutgen: impedeixen tant la llibertat dels limitats com la relació amb els que estan "fora" dels límits. Una aliança entre allò reprimat i allò exclòs i marginat esdevé una possibilitat de revolta.

Nosaltres, tot i saber/sentir els efectes negatius que aquests límits generen, ens refugiem sovint en ells per tal d'evitar el suposat caos que generaria la seva absència. La por neix quan considerem com incert, perillós e incontrolable tot allò que s'escapa dels límits, tot allò il·limitat.

Patim la domesticació de rebre i percebre els nostres límits i els de les altres coses com a quelcom que ens constitueix, que ens defineix i ens fa possible viure, però oblidem amb massa rapidesa que els límits neixen precisament de la voluntat de controlar/ordenar l'esdevenir de persones i coses, de barrar allò que les coses poden arribar a ser, la transgressió que el propi moviment implica.

Tanmateix, cada límit que s'instaura planta la llavor de les transgressions que el desbordaran i que delataran la seva existència fabricada i contingent. Com tot allò creat interessadament, el límit es impotent davant del poder de la transgressió que intenta contenir. Mentre que la frontera es marca, es delimita, s'assenyala i s'anuncia, la transgressió és per definició IL·LIMITADA, impossible d'ésser avaluada fins que no ha succeït, per tant impossible de aturar, de determinar.

Ser IL·LIMITADES és viure en constant insubmissió, en contant diàleg i confrontació amb tot allò que se'ns presenta amb formes tancades i definibles. És posar en qüestió fins i tot la transgressió performeda, és no voler tancar ni fermar res sota formes predefinides, és per definició acceptar el moviment, desobeir la paràlisi!

El concepte "il·limitades" és el que millor expressa els processos de canvi irreversibles i imparables que promouen els feminismes.

Nosaltres aquest any ens declarem IL·LIMITADES i per això us proposem buscar formes que entomin precisament aquesta intenció sempre insubmissa i agosarada que posa en qüestió i ridiculitza tot límit que la vulgui "emmarcar".

Des de FEMART volem "desemmarcar" (i desemascarar) l'art, amb actitud IL·LIMITADA. És per això que fem una crida a subvertir els límits mateixos del que considerem art i experimentar de quina manera els nostres actes de lluita i transgressió quotidians i polítics poden adquirir formes artístiques...

Volem buscar altres maneres efectives i compartibles de senyalar troballes, processos, camins, formes..., sense que per això esdevinguin límits.

L'art pot ser el llenguatge IL·LIMITAT on proposar noves dimensions allunyades de protocols massa definits. Tota creació artística es ja una transgressió de lo previsible. Un gest artístic indòmit esdevé un acte polític y una possibilitat nova.

Aquest any la nostra proposta vol incloure i recolzar en la Mostra tot aquell art que per la seva forma i contingut veu limitada la seva possibilitat expositiva, volem trencar les barreres entre l'art i la desobediència civil, entre l'art exposat i l'art efímer, entre l'art dels museus i l'art del carrer, volem obrir camí visual i plàstic a unes alternatives reals i físiques, efectives i afectives.

Artistes: penseu en els límits de la pròpia acció artística, denuncieu i desbordeu si és necessari els formats, l'espai expositiu, i, si voleu, sortiu al carrer, os seguirem!

Hem vist coses que mai no creurieu (2018)

Text curatorial | Equip FemArt

Amb aquest motiu es realitzarà la primera mostra retrospectiva d'art feminista contemporani de Catalunya, que constitueix la memòria dels últims 25 anys de lluites feministes a Barcelona. La mostra anirà acompanyada d'un programa d'activitats que inclou, a més de tallers i performances, un seminari on participaran referents de la teoria, de l'art i la lluita feminista.

La Mostra FemArt celebra 25 anys d'existència i de resistència als circuits de producció i difusió d'art patriarcal i capitalista, 25 anys molt productius també d'objectes artístics dissidents que constitueixen la memòria dels últims 25 anys de lluites feministes a Barcelona.

La mostra d'aquesta 25ena edició, titulada "Hem vist coses que mai no creuríeu!", una retrospectiva replicant", s'inaugurarà el 14 de desembre i busca plantejar una retrospectiva que més que una cronologia artística vol donar compte d'aquest passat de lluita històrica amb ulls del present. L'exposició, que es podrà visitar a Ca la dona, recollirà a més de les obres més significatives, documentació gràfica i textual de cada una de les 25 mostres realitzades on han participat més de 800 artistes, les quals s'han vist recolzades en front de la manca de presència en els circuits artístics convencionals, encara subsidiaris de la ideologia patriarcal dominant.

Amb la mostra, es buscarà relacionar cadascun dels aspectes i moments d'aquesta història amb el desenvolupament dels moviments socials i les seves lluites sempre en la ciutat de Barcelona com a marc espacial de tensions i confluències. Aquesta mostra, donat el seu contingut i plantejaments serà la primera trobada recopilatòria dels últims 25 anys d'art feminista contemporani a Catalunya.

L'esdeveniment anirà acompanyat d'un Feminari, un programa de debats i conferències on participaran referents de la teoria, l'art i la lluita feminista a Barcelona i s'abordaran temàtiques de gran vigència política com es el paper dels mitjans de comunicació a la pràctica de l'acció social, l'arxiu com a espai de memòria radical, els feminismes en el context de l'educació formal, etc.

FemArt és un projecte de Ca la dona, espai d'acció feminista referent a la ciutat de Barcelona. Coincidint amb el final de la rehabilitació de l'edifici de Ca la Dona al Carrer Ripoll 25, espai merescut després de més de 25 anys d'activitats i promoció de la lluita feminista, Ca la Dona reclama i promou ara noves dimensions i perspectives dels seus projectes. Aquest és el cas de FemArt que pretén evolucionar cap a una Biennial d'Art Feminista emplaçada a Barcelona i amb relacions internacionals.

Al mateix temps, s'aprofitarà el context d'aquesta retrospectiva per presentar la Mostra FemArt Emergent, mostra anual adreçada a estudiants de Belles Arts i organitzada conjuntament amb les diferents Universitats i escoles d'art de la ciutat. L'objectiu principal d'aquesta nova mostra és reforçar l'educació visual i plàstica amb perspectiva feminista i amb nous valors ètics i estètics no discriminatoris. D'aquesta manera, el projecte busca reafirmar la seva posició de referència dins el panorama artístic, activista i cultural de la ciutat.